

Φθινόπωρο 2012 | ΤΕΥΧΟΣ 34°

Τριπτόλημος

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΑ

**Διασφάλιση
της ποιότητας Γ.Π.Α.**

Κοινή Αγροτική Πολιτική
Μια διαρκής μεταρρύθμιση

1 Από τον Πρύτανη

2 Η δημιουργία του δήμου
στην αρχαία Αττική
ΦΙΚΟΣ, ΖΩΓΡΑΦΟΣ

4 Διασφάλιση της ποιότητας
στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΠΑΠΑΛΩΜΑΤΑΣ

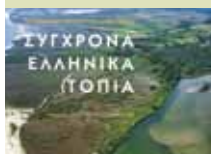
10 ΚΑΠ: Το παράδειγμα
μιας διαρκούς μεταρρύθμισης
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ

14 Αγρόκτημα Κωπαίδας
του Γεωπονικού
Πανεπιστημίου Αθηνών
ΡΟΙΚΟΣ ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

16 Αποχαιρειτισμοί

19 Βιβλιοκριτική

20 Βιβλιοπαρουσίαση

21 Νέα του Πανεπιστημίου

Εκδότης: ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Ιερά Οδός 75, Τ.Κ. 11855, Αθήνα

Διευθυντής:
Κωσταντίνος Φεγγερός
Καθηγητής - Πρύτανης Γ.Π.Α.

Διευθυντής σύνταξης:
Δημήτρης Μεντζαφός
Ομότιμος Καθηγητής Γ.Π.Α.

Επιμέλεια ύλης - σχεδιασμός τεύχους:
Άννα Κούρτη
Αναπ. Καθηγήτρια Γ.Π.Α.
Δρ. Δημήτρης Παναγιωτόπουλος
Ιστορικός,
Υπεύθυνος Ιστορικού Αρχείου Γ.Π.Α.

Σύμβουλος έκδοσης:
Λεωνίδας Λουλουδής
Καθηγητής Γ.Π.Α.

Γραμματεία Επιτροπής:
Ορέστης Καϊρης
ΠΕ Διοικητικού Οικονομικού
Τμήμα Δημοσίων και Διεθνών Σχέσεων Γ.Π.Α.

Επιμέλεια εκτύπωσης:
Εκδόσεις Νηρέας - Βασίλης Κατούφας

Διαδικτυακός τόπος Τριπτόλεμου: www.aua.gr

Επιστολές στον Τριπτόλεμο
μπορείτε να στέλνετε στη διεύθυνση:
Ιερά Οδός 75, 11855, Βοτανικός
υπόψη Ορέστη Καϊρη.

Εκδίδεται σε 2.000 αντίτυπα και διανέμεται δωρεάν.

Σε περιπτώσεις αναδημοσίευσης παρακαλούμε να αναφέρεται ως πηγή η περιοδική έκδοση του Γ.Π.Α. «Τριπτόλεμος»

Το περιοδικό τυπώνεται σε ανακυκλώσιμο και μη χλωριωμένο χαρτί, ακίνδυνο για το περιβάλλον.

Εξώφυλλο / Οπισθόφυλλο:

Απόσπασμα τοιχογραφίας του ζωγράφου Φίκου
(Ιερά Οδός & Σπύρου Πάτση γωνία)

Φωτογραφία: Γεράσιμος Δάρας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΕΓΓΕΡΟΣ ΠΡΥΤΑΝΗΣ Γ.Π.Α.

Η παράταση των εκκρεμοτήτων...

Αν κάτι θα χαρακτηρίσει τη θητεία των σημερινών πρυτανικών αρχών, και αυτό αφορά όλα ανεξαιρέτως τα ανώτατα ακαδημαϊκά ιδρύματα της χώρας, είναι η χωρίς προηγούμενο αβεβαιότητα μέσα στην οποία κλήθηκαν να λειτουργήσουν τους οργανισμούς που τους εμπιστεύθηκε η ακαδημαϊκή κοινότητά τους μετά από εκλογές. Ακόμη και ο πιο κακόβουλος επικριτής τους, και αυτοί κάθε άλλο παρά λείπουν στον δημόσιο λόγο, δεν θα μπορούσε να τους αποδώσει ευθύνη για αυτή την εξέλιξη.

Τον χορό άνοιξε ο νόμος 4009/2011 της κυρίας Άννας Διαμαντοπούλου τον οποίο δεν απεδέχθη μεγάλο μέρος της ηγεσίας αλλιά και μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας επισημαίνοντας προβλήματα συνταγματικότητας και αδυναμίας εφαρμογής του, με αποτέλεσμα να επιχειρηθεί η «διόρθωσή» του από τον επόμενο υπουργό κ. Μπαμπινιώτη. Η προσπάθεια του τελευταίου δεν τελεσφόρησε και έπρεπε να έρθει ο υπουργός της επόμενης κυβέρνησης κ. Αρβανιτόπουλος να προβεί σε μερική αναθεώρηση βασικών αρχών του με τον νόμο 4076/2012. Ο νέος νόμος επέφερε βασικές αλλαγές στον αρχικό νόμο διέθετε τη συγκατάθεση της ηγεσίας των ιδρυμάτων αλλιά, όπως φαίνεται από τις μέχρι σήμερα αντιθέσεις στην εφαρμογή του συναντά τη δυναμική αντίδραση ή και την αδιαφορία σημαντικών τμημάτων της ακαδημαϊκής κοινότητας, ιδιαίτερα όσον αφορά στην εκλογή των μελών του Συμβουλίου Διοίκησης, ένα θεσμό που συνιστά και μια από τις κύριες καινοτομίες του νέου θεσμικού καθεστώτος. Κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει σήμερα ποιά θα είναι η έκβαση αυτής της σύγκρουσης μέσα στα ΑΕΙ. Το μόνο βέβαιο είναι ότι μέχρι τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές δύο μόνο πανεπιστήμια, το Ιόνιο και το Χαροκόπειο έχουν εκλέξει τα (εσωτερικά) μέλη των Συμβουλίων Ιδρύματος.

Συγχρόνως εξαιτίας των αντιδράσεων κατά του νόμου Διαμαντοπούλου αλλιά, στη συνέχεια, και ως αποτέλεσμα της δημοσιονομικής κρίσης του ελληνικού κράτους περικόπηκαν δραματικά οι τακτικές ετήσιες επιχορηγήσεις προς τα ιδρύματα σε σημείο που να σημειώνεται αδυναμία εκλήρωσης βασικών εκπαιδευτικών και λειτουργικών δαπανών τους. Για τους ίδιους λόγους, ενώ την επόμενη διετία συνταξιοδοτείται μεγάλο τμήμα του διδακτικού προσωπικού οι διορισμοί νέων, ήδη εκλεγμένων, μελών ΔΕΠ έχουν, κατά το κοινώς λεγόμενο, «κολλήσει» στο Υπουργείο και το ίδιο συμβαίνει με την έγκριση πιστώσεων εντολών διδασκαλίας σε συμβασιούχους διδάσκοντες.

Σε αυτό το θολό τοπίο έρχονται να προστεθούν οι φήμες ότι επίκεινται οι μειώσεις Τμημάτων σε πανεπιστήμια και ΤΕΙ με αποφάσεις που θα ληφθούν μέχρι τον επόμενο Φεβρουάριο. Λέγεται ότι στόχος του υπουργείου είναι ο νέος χάρτης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να έχει περίπου 150 λιγότερα Τμήματα σε σχέση με τα 499 που έχουν σήμερα τα 24 πανεπιστήμια και τα 16 ΤΕΙ της χώρας. Αντίστοιχη αλλιά όχι ανάλογη συρρίκνωση θα υποστεί και ο αριθμός των εισακτέων. Βασικό ρόλο στη σύνταξη του σχεδίου «Αθηνά», όπως έχει αποκληθεί αυτή η σχεδιαζόμενη ανασύνταξη, θα διαδραματίσει, κατά το υπουργείο, η Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας στην Ανωτάτη Εκπαίδευση (ΑΔΙΠ). Ας σημειωθεί ότι οι αλλαγές αυτές θα έχουν ολοκληρωθεί σε χρόνο που θα επιτρέψει στους υποψήφιους των πανελλαδικών εξετάσεων του 2013 να συμπληρώσουν ένα ανάλογο νέο μηχανογραφικό δελτίο.

Αν ληφθούν όλα αυτά υπ' όψιν ακόμη και ο πιο αισιόδοξος αναγνώστης αυτών των γραμμών θα πρέπει να ομολογήσει ότι ο χαρακτηρισμός περί αβεβαιότητας τον οποίο απέδωσα εισαγωγικά στην τρέχουσα θητεία των πρυτανικών αρχών είναι εξαιρετικά μετριοπαθής. Και αν αυτή η διαπίστωση αφορούσε στη θητεία των πρυτανικών αρχών το πρόβλημα έχει συγκεκριμένες διαστάσεις αφού ούτως ή άλλως, κάποια στιγμή θα δώσουν τη θέση τους στις νέες διοικήσεις. Φοβούμαι, όμως, ότι το σημερινό καθεστώς αβεβαιότητας, και η σύγχυση που το συνοδεύει αν παραταθούν, χωρίς την ανάλογη αντίδραση της πολιτείας, θα έχουν πολύ μεγαλύτερες συνέπειες σε βάθος χρόνου για το ελληνικό δημόσιο πανεπιστήμιο.

Τοιχογραφία του ζωγράφου Φίκου, επί της Ιεράς Οδού.

Η δημιουργία του δήμου στην αρχαία Αττική

ΦΙΚΟΣ

ΖΩΓΡΑΦΟΣ / ficodido@hotmail.com

Ζωγραφίζω από όταν με θυμάμαι. Από ήρωες της DC και κόμικ, μέχρι τοπία, προσωπογραφίες και εικόνες. Το 1999 άρχισα να ασχολούμαι με το graffiti ενώ την επόμενη χρονιά ξεκίνησα τις σπουδές μου στην ελληνική ζωγραφική με τον Γιώργο Κόρδη. Δούλεψα για πολλά χρόνια το ζωγραφικό μου ύφος περιμένοντας να ωριμάσει πριν το «βγάλω» στο δρόμο και έτσι μόλις πέρυσι ξεκίνησα τις τοιχογραφίες σε δημόσιους χώρους και κτήρια. Σκοπός μου είναι να συνεχίσω την ελληνική παράδοση της «λειτουργικής ζωγραφικής» δηλαδή ζωγραφική με λόγο ύπαρξης και αναφορικότητα στον θεατή, και όχι ζωγραφική απλά «για να εκφράσω αυτά που νιώθω» ή επειδή «έτσι μου αρέσει».

Πριν φτάσω στο δημιουργικό κομμάτι της ζωγραφικής αυτής διαδικασίας, ακολουθώ δύο στάδια. Το πρώτο είναι η επιλογή του χώρου που θα ζωγραφίσω. Γενικά επιλέγω σημεία τα οποία «γράφουν» ωραία στη φωτογραφία καθώς είναι το μόνο που συνήθως μένει από τα έργα μου -ο χρόνος ζωής των τοιχογραφιών που κάνω είναι μικρός λόγω του βανδαλισμού που δέχονται από οπαδούς ποδοσφαιρικών ομάδων, γκραφιτάδες ή γείτονές τους που δεν αντέχουν τη ζωγραφική μου. Πέρα από αυτό όμως υπάρχουν πολλοί άλλοι παράγοντες που με παροτρύνουν ή αποτρέπουν από το να κάνω μια τοιχογραφία σε κάποιο σημείο. Κάποιοι από αυτούς είναι το πόσο λεία είναι μια επιφάνεια (ζωγραφί-

ζω με πινέλο και όχι με σπρέι), οι δυνατότητες ανάπτυξης του ζωγραφικού θέματος που προσφέρει η «ιστορία» του επικείμενου χώρου, το μέγεθος και το σχήμα του τοίχου κ.α. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν πολλή από τα παραπάνω.

Το δεύτερο στάδιο είναι η επιλογή του θέματος που θα απεικονίσω. Όπως προείπα υποστηρίζω τη λειτουργικότητα της ζωγραφικής, έτσι προτιμώ να απεικονίζω πάντα θέματα τα οποία σχετίζονται με το χώρο στον οποίο βρίσκονται. Έτσι και εδώ επέλεξα ένα θέμα το οποίο εξυπηρετεί τριπλά το σκοπό μου. Τη δημιουργία του δήμου των Αθηνών (καθώς βρισκόμαστε στην Αθήνα). Η έννοια της κοινότητας (κοινωνικοποίησης του ατόμου), δηλαδή του μετέπειτα «δήμου», είναι αποτέλεσμα των πανάρχαιων διαδικασιών της γεωργίας και των θρησκευτικών τελετών.

Έτσι στην εικονογράφηση αυτή απεικονίζεται και η γεωργία, που σχετίζεται με τον χώρο του Γεωπονικού Πανεπιστημίου, και η αρχή των ελευσίνιων μυστηρίων, (στα οποία οι Αθηναίοι πήγαιναν μέσω της Ιεράς οδού, ακόμα ένας συσχετισμός θέματος-χώρου) αλλά και τα Σκιροφόρια, γιορτή που συνδυάζει τα παραπάνω, δηλαδή τη γεωργία με τις θρησκευτικές τελετές, και τελούνταν προς τιμή της Αθηνάς Σκιράδος, ναός της οποίας υπήρχε επί της Ιεράς οδού.

Το θέμα της τοιχογραφίας που πραγματοποιήσα στην όψη του κτηρίου του Γεωπονικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών αφορά τη δημιουργία του δήμου στην Αρχαία Αθήνα.

Η εικονογράφηση του κτηρίου ξεκινάει από τον Κελεό, οποίος ήταν ο αρχαιότερος βασιλεύς της Ελευσίνας. Το όνομά του, που σημαίνει «δρυοκολάπτης» ίσως σημαίνει τον άγριο άνθρωπο των δασών που δεν έχει διδαχθεί ακόμα την καλλιέργεια της γης.

Ο μύθος αναφέρει πως κάποτε, η θεά Δήμητρα ξεκουραζόταν στο Παρθενικό φρέαρ. Εκεί την βρήκαν οι τέσσερις κόρες του Κελεού, Καλλιθοίκη, Καλλιθήνη, Κλεισιδική και Δημώ (τα ονόματα των οποίων είναι μάλλον συμβολικά) και συμπονώντας την, καθώς είχε τη μορφή γριάς, την πήραν στο ανάκτορο. Εκεί κερδίζοντας την συμπάθεια της γυναίκας του Κελεού, Μετάνειρας, ανέλαβε την ανατροφή του νεογέννητου γιού του Κελεού, Δημοφώντα.

Η θεά αποφάσισε να κάνει αθάνατο το Δημοφώντα και κάθε βράδυ τον πενούσε πάνω από τη φωτιά. Η σκηνή εδώ απεικονίζεται συμβολικά, σαν την έναρξη των Ελευσίνιων μυστηρίων, τα οποία αργότερα δίδαξε στον Κελεό, ο οποίος υπήρξε ο πρώτος ιερέας των μυστηρίων αυτών.

Στη συνέχεια απεικονίζεται η θεά Δήμητρα η οποία, κατά τη μυθολογία, δίδασκε στους ανθρώπους τη γεωργία, για να φτάσουμε πιο κάτω τα «Σκιροφόρια» τα οποία συνδυάζουν

Φωτογραφία: Α. Φίκος

Μια **απρόβλεπτη** εικαστική σύνθεση

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΕΝΤΖΑΦΟΣ
ΟΜ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Γ.Π.Α

τη γεωργία με τις θρησκευτικές τελετές.

Τα σκιοφόρια ήταν μια γιορτή της αρχαίας Αθήνας η οποία τελείτο προς τιμήν της Αθηνάς Σκιράδος (ο ναός της οποίας υπήρχε μάλιστα στην ίδια την Ιερά οδό όπου τώρα βρίσκεται η εν λόγω τοιχογραφία) και επρόκειτο για μια καθαρά γυναικεία εορτή, περιλάμβανε εκτός από τις θρησκευτικές τελετές και καλλιέργεια της γης και συγκομιδή. Ήταν δηλαδή μια εορτή η οποία συνδύαζε και τα δύο βασικά στοιχεία τα οποία συνθέσαν την έννοια της κοινότητας και τη μετέπειτα έννοια του δήμου.

Στο τέλος της εικονογράφησης παρουσιάζονται, κατά την αρχαία παράδοση, οι προσωποποιήσεις της Γεωργίας, του Δήμου και των Ελευσίνιων μυστηρίων σε μια σκηνή συμβολική. Η Γεωργία και τα Ελευσίνια μυστήρια ντύνουν το γυμνό δηλαδή ασχημάτιστο Δήμο, δίνοντάς του την τελική του μορφή.

Το θέμα αυτό επέλεξε για τη σχέση του: με το τμήμα του Πανεπιστημίου, (όσον αφορά το κομμάτι της γεωργίας), με το χώρο της ιστορικής Ιεράς οδού, και γενικότερα με το δήμο των Αθηναίων, ο οποίος διαμορφώθηκε και αναπτύχθηκε στην ευρύτερη περιοχή.

Έτσι, μέσα από αυτή την εικονογράφηση, αναδεικνύεται με τρόπο διδακτικό η σημαντικότητα της γεωργίας (και κατά συνέπεια του Γεωπονικού Πανεπιστημίου) που δρα σαν καταλυτικός παράγοντας δημιουργίας και διαμόρφωσης της ίδιας της έννοιας της κοινότητας.

Είναι ο τοίχος μιας αποθήκης του Πανεπιστημίου μας. Όπως ακουμπάει στο πεζοδρόμιο έχει φιλοξενήσει κατά καιρούς συνθήματα -«λευτεριά στον τάδε», «βασανίζομαι»-, γκράφτι -τις περισσότερες φορές κακότεχνα- ή απλώς μουτζούρες. Τύχη αγαθή αυτή τη φορά ευτύχησε να στολιστεί με μια τοιχογραφία επηρεασμένη από τη βυζαντινή παράδοση και φιλοτεχνημένη από το χέρι του Αντώνη Φίκου, που έχει σπουδάσει αγιογραφία και είναι συνεργάτης του καθηγητή της Αγιογραφίας στο Ε.Κ.Π.Α. Γιώργου Κόρδη. Είναι αφιερωμένη «στην Έλση και τους καλλιτέχνες που πάτησα». Η αφιέρωση αποτελεί οπωσδήποτε έναν μικρό γρίφο. Υποθέτουμε ότι αφιερώνεται στους καλλιτέχνες που τον ενέπνευσαν κατά την πορεία του. Εκείνο, πάντως, που προκαλεί εντύπωση είναι ότι μέχρι τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές η τοιχογραφία δεν βεβηλώθηκε με ανοσιείες.

Η τοιχογραφία απεικονίζει τη φιλοξενία της θεάς Δήμητρας από τον βασιλιά της Ελευσίνας Κελλέο, τον αρχαιότερο από τους βασιλιάδες της πόλης. Σύμφωνα με όσα αναφέρονται σε ομηρικό ύμνο η θεά Δήμητρα χολωμένη με τον Δία που επέτρεψε την αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα δεν ξαναπήγε στον Όλυμπο αλλά μεταμορφώθηκε σε ηλικιωμένη θνητή και η οποία κάποια στιγμή επισκέφθηκε την Ελευσίνα. Εκεί τη φιλοξένησαν ο Κελλεός και η γυναίκα του Μετάνειρα, που είχαν τέσσερις κόρες και δύο γι-

ούς, τον Δημοφώντα και τον Τριπτόλεμο. Σε ανταπόδοση η Δήμητρα έγινε τροφός του Δημοφώντα, τον οποίο επεχείρησε να καταστήσει αθάνατο ταΐζοντάς τον αμβροσία ενώ τα βράδια τον έκαιγε. Κάποια στιγμή η Μετάνειρα είδε την ιεροτελεστία αυτή και τρομαγμένη υποχρέωσε τη θεά να σταματήσει με αποτέλεσμα ο Δημοφώντας να παραμείνει θνητός. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, όταν η Μετάνειρα είδε τη σκηνή αυτή έβγαλε τρομαγμένη μια δυνατή κραυγή και το παιδί κάνκε στη φωτιά. Εν πάση περιπτώσει η θεά, εκδηλώνοντας την ευγνωμοσύνη της στους φιλόξενους βασιλείς, δίδαξε στον Τριπτόλεμο την καλλιέργεια της γης και μύησε τον Κελλεό στα μυστήρια της λατρείας της, τα γνωστά «Ελευσίνια Μυστήρια», δίνοντάς του το αξίωμα του ιερέα.

Στην τοιχογραφία απεικονίζεται αυτός ο μύθος. Ο Κελλεός καθισμένος αριστερά σε ένα βράχο πλαισιώνεται από πουλιά ένα από τα οποία κρατά στο χέρι του. Δεξιότερα η Δήμητρα προσπαθεί να καταστήσει αθάνατο τον Δημοφώντα ενώ η Μετάνειρα φαίνεται να παρακολουθεί από ένα παράθυρο την ιεροτελεστία τρομαγμένη. Στη συνέχεια φαίνεται η Δήμητρα να διδάσκει την καλλιέργεια της γης τα αγαθά της οποίας δίνει στις κόρες του Κελλεού, ενώ δίπλα απεικονίζεται ο Δήμος, που υποθέτουμε ότι είναι ο Δημοφώντας που το όνομά του είναι συντετμημένο, να μυείται στα Ελευσίνια Μυστήρια.

Διασφάλιση της ποιότητας στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

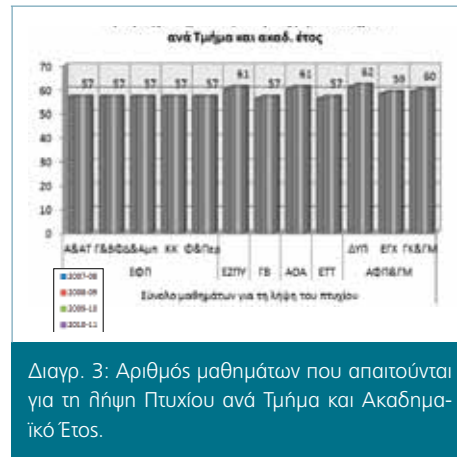
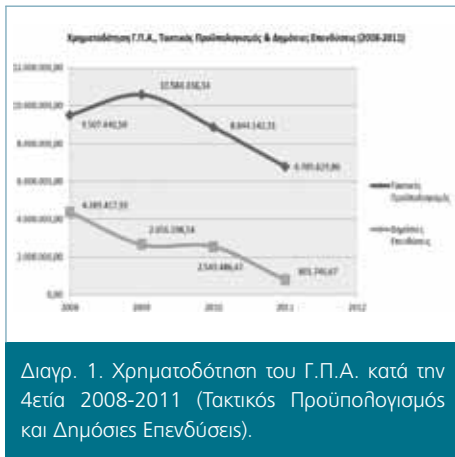
Η **Αξιολόγηση** ή πιο σωστά, η **Διασφάλιση της Ποιότητας** των Πανεπιστημίων και των ΤΕΙ είναι μια διαδικασία που θεσπίστηκε για πρώτη φορά στη χώρα μας το 2005 με τον νόμο 3374. Έτσι θεσμοθετήθηκε η διαρκής αξιολόγηση των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης με σκοπό τη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας της έρευνας, της διδασκαλίας, των σπουδών και των λοιπών υπηρεσιών που παρέχονται από αυτά, στο πλαίσιο της αποστολής τους.

Τι είναι όμως Αξιολόγηση; Σύμφωνα με τον επικρατέστερο ορισμό: Αξιολόγηση είναι η συστηματική διαδικασία προσδιορισμού του βαθμού στον οποίο επιτυγχάνονται οι στόχοι που επιδιώκει ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα και η συμβολή κάθε συντελεστή του εκπαιδευτικού έργου στην επίτευξη αυτή. Κύρι-

ος σκοπός της είναι η βελτίωση της εκπαιδευτικής και ερευνητικής διαδικασίας και η αύξηση της αποτελεσματικότητάς της, μέσω της ανατροφοδότησης του ιδρύματος με τις πληροφορίες που είναι αναγκαίες για τη συνεχή αναβάθμισή του (οι πληροφορίες αφορούν όλους τους συντελεστές του εκπαιδευτικού έργου).

Μέσω της Αξιολόγησης επιτυγχάνεται:

- Διασφάλιση της ποιότητας του διδακτικού, ερευνητικού και λοιπού έργου που συντελείται στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής μονάδας.
- Βελτίωση της σχέσης της με τον κοινωνικο-οικονομικό της περίγυρο.
- Αύξησης της αποτελεσματικότητάς της (εσωτερικής και εξωτερικής).

Η πορεία της Αξιολόγησης στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Γ.Π.Α) ξεκίνησε το 2008 και μέχρι σήμερα κρίνεται εξαιρετικά ικανοποιητική τόσο ως προς τα ποσοτικά όσο και ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουμε λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί και τον βαθμό ολοκλήρωσης του πρώτου κύκλου των διαδικασιών της αξιολόγησης στο Γ.Π.Α.. Έτσι διαπιστώνουμε ότι:

- Στην 4ετία 2008-2011 και τα επτά Τμήματα του Γ.Π.Α. κατέθεσαν στη ΜΟ.ΔΙ.Π. του Ιδρύματος τις Εσωτερικές Εκθέσεις Αξιολόγησής τους, οι οποίες διαβιβάστηκαν στην Α.ΔΙ.Π.
- Στο Γ.Π.Α. η διαδικασία Εξωτερικής Αξιολόγησης έχει ολοκληρωθεί για τα έξι (6) Ακαδημαϊκά Τμήματα που χορηγούν Πτυχίο. Το μόνο Τμήμα που δεν έχει αξιολογηθεί από Εξωτερικούς Κριτές είναι το Γενικό. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η Εξωτερική Αξιολόγηση των Ακαδημαϊκών Τμημάτων σε μικρό βαθμό εξαρτάται από τις ενέργειες του Ιδρύματος. Ο φορέας που οργανώνει τις Εξωτερικές Αξιολογήσεις είναι η Α.ΔΙ.Π.
- Η ΜΟ.ΔΙ.Π. του Γ.Π.Α. έχει καταθέσει στην Α.ΔΙ.Π. την Ενδιάμεση Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης του Ιδρύματος (2009)
- Η Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης για την 4ετία 2008-2011 έχει ήδη συγγραφεί.
- Το **πληροφοριακό σύστημα της ΜΟ.ΔΙ.Π.** βρίσκεται ήδη σε λειτουργία και ο βαθμός προόδου του κρίνεται **ικανοποιητικός**. Το σύνολο του πληροφοριακού συστήματος θα έχει ολοκληρωθεί έως το τέλος Ιουνίου 2013 σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα. Η φιλοσοφία του έργου στηρίζεται στη

δημιουργία διαχρονικής και συγκρίσιμης εικόνας του Ιδρύματος, που θα μπορεί να αντιπαραβληθεί με την εικόνα του Πανεπιστημίου σε προηγούμενα έτη αλλά και με την εικόνα άλλων Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων της Ελλάδας και του εξωτερικού.

Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην 1^η Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης του Γ.Π.Α. συλλήχθησαν από τη Γραμματεία ΜΟ.ΔΙ.Π., μετά από έγκριση του Πρυτανικού Συμβουλίου και αποστολή στις επιμέρους υπηρεσίες των απαραίτητων Πινάκων, ανταποκρίνονται δε, πλήρως, στα πρότυπα και τις απαιτήσεις της Α.ΔΙ.Π. Η Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης του Ιδρύματος απαρτίζεται από επτά (7) Κεφάλαια, τα εξής:

1. Ιστορία του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών 2. Η Πορεία της Υλοποίησης του Προγράμματος Αξιολόγησης και Διασφάλισης της Ποιότητας στο Γ.Π.Α. 3. Απογραφικά Στοιχεία του Ιδρύματος 4. Πρόγραμμα Προπτυχιακών και Μεταπτυχιακών Σπουδών 5. Διδακτικό Έργο 6. Ερευνητικό Έργο 7. Συμπεράσματα και Προτάσεις για λόγους οικονομίας χρόνου και χώρου, θα παρουσιάσουμε μόνο τα κύρια –κατά την άποψή μας– σημεία της Έκθεσης, που δίνουν το στίγμα του Πανεπιστημίου σ’ αυτήν την 4ετία.

• Ηλικιακή Κατανομή Προσωπικού του Ιδρύματος

Από την επεξεργασία των σχετικών στοιχείων, προκύπτει μείωση σε όλες τις κατηγορίες Προσωπικού του Γ.Π.Α. κατά την 4ετία 2008-2011. Η ηλικιακή κατανομή του Προσωπικού παρουσιάζει επίσης ενδιαφέροντα σημεία.

Έτσι, διαπιστώνουμε ότι η πολυπληθέστερη ομάδα των μελών ΔΕΠ του Γ.Π.Α. βρί-

σκεται στην ηλικιακή κατηγορία των 60+ (53 άτομα το 2011). Ενώ στην κατηγορία 35-39 ο πληθυσμός βαίνει μειούμενος. Στα μέλη ΕΕΔΙΠ, η πολυπληθέστερη ομάδα βρίσκεται μεταξύ 45 και 49 ετών, ενώ στα μέλη ΕΤΕΠ, το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού του κλάδου είναι >49 ετών. Η μεγαλύτερη ομάδα πληθυσμού στους Μόνιμους Διοικητικούς Υπαλλήλους βρίσκεται μεταξύ 45 και 54 ετών (36 άτομα), ενώ στους ΙΔΑΧ, μεταξύ 40 και 49 ετών (78 άτομα).

• Πορεία Χρηματοδότησης του Ιδρύματος

Διαπιστώθηκε ότι η κρατική επιχορήγηση προς το Πανεπιστήμιο τα έτη 2010 και 2011 είναι σημαντικά μειωμένη. Το 2011 αυτή η μείωση φτάνει στο 35% περίπου του Προϋπολογισμού του έτους 2009. Το ίδιο φαινόμενο συναντούμε και στα ποσά των Δημοσίων Επενδύσεων, σε μεγαλύτερο ίσως βαθμό. Το ποσό των Δημοσίων Επενδύσεων για το 2011 αντιπροσωπεύει το 18% περίπου του αντίστοιχου προϋπολογισμού του έτους 2008 (Διάγρ. 1). Από τα ποσά αυτά, το ποσοστό που διατίθεται –κατά την 4ετία 2008-2011– από τον Τακτικό Προϋπολογισμό στα Ακαδημαϊκά Τμήματα για την Εκπαίδευση των φοιτητών και την Έρευνα, κυμαίνεται από 7,8 έως 9,1% του συνολικού Προϋπολογισμού.

Στη συνέχεια θα παρουσιασθούν επιλεκτικά κάποιες υπηρεσίες του Ιδρύματος, λόγω της σημασίας που έχει το έργο που προσφέρουν στη λειτουργία του Πανεπιστημίου.

Το Σεπτέμβριο του 1996 ξεκίνησε η υλοποίηση του έργου «**Ανάπτυξη Προηγμένων Υπηρεσιών Τηλεματικής**» στο Πανεπιστήμιο στα πλαίσια του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Οι στό-

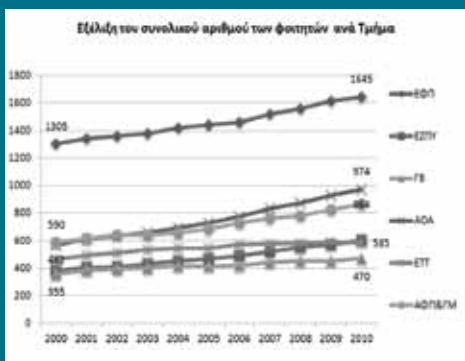

Διαγρ. 4: Συνολικός αριθμός Εργαστηριακών και Θεωρητικών Μαθημάτων ανά Τμήμα.

Διαγρ. 5: Διακύμανση Συνολικού αριθμού εγγεγραμμένων φοιτητών στο ΓΠΑ κατά την τελευταία 10ετία. Το φαινόμενο αυτό αφορά σε όλα τα Τμήματα του ΓΠΑ, όπως γίνεται φανερό από το γράφημα του Διαγρ. 6, με τη μεγαλύτερη «συσσώρευση» φοιτητών να εμφανίζεται στο Τμήμα ΑΟΑ, όπου το 2010-11 είχε 71% περισσότερους φοιτητές σε σχέση με το 2000.

Διαγρ. 6: Εξέλιξη του συνολικού αριθμού φοιτητών ανά Τμήμα κατά την τελευταία 10ετία.

χοι που είχαν εξ αρχής τεθεί όπως ήταν η ολοκλήρωση του τηλεματικού δικτύου του Γ.Π.Α., η αναβάθμιση της υπάρχουσας δικτυακής υποδομής, η ανάπτυξη και διάχυση νέων υπηρεσιών επικοινωνίας και πληροφορόφορης. Στην παρούσα φάση η συντριπτική πλειοψηφία του προσωπικού του Πανεπιστημίου διαθέτει πρόσβαση στο διαδίκτυο από τον προσωπικό του υπολογιστή, καθώς και διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Δ/ση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου παρέχεται και στους φοιτητές μας, με την εγγραφή τους και έως την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Επίσης πρόσβαση στο διαδίκτυο και στις υπηρεσίες του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου έχουν όλοι οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και οι υποψήφιοι διδάκτορες.

Η **Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του ΓΠΑ** αποτελεί κέντρο συλλογής, επεξεργασίας και διάχυσης πληροφοριών με απώτερο σκοπό την υποστήριξη του εκπαιδευτικού, επιστημονικού και ερευνητικού έργου που επιτελείται στο Πανεπιστήμιο. Η συνεχής ανάπτυξη της τεχνολογίας και η εφαρμογή της στα πλαίσια των Βιβλιοθηκών παρέχει τη δυνατότητα βελτίωσης των υπηρεσιών της, με κύριο στόχο την ικανοποίηση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών. Οι συλλογές της Βιβλιοθήκης εμπλουτίζονται και η χρήση των υπηρεσιών Δανεισμού και Διαδανεισμού αυξάνεται συνεχώς.

Οι υπηρεσίες **Φοιτητικής Μέριμνας** στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες. Μέσα στην 4ετία που εξετάζουμε, οι φοιτητές που σιτίζονται στο εστιατόριο του Πανεπιστημίου αυξήθηκαν κατά σχεδόν 190 άτομα. Το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο δεν διαθέτει φοιτητική εστία για τη στέγαση των φοιτητών του. Έτσι ο αριθμός των ατόμων που μπορούν να φιλοξενηθούν στις εστίες άλλων πανεπιστημίων είναι μικρός.

Ο **Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας** διαχειρίστηκε, την 4ετία 2008-2011, 750 Προγράμματα με τη μεγαλύτερη χρηματοδότηση να προέρχεται από ανταγωνιστικά ερευνητικά προγράμματα της ΕΕ (Διάγρ. 2).

• **Προπτυχιακά και Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών.**

Οι προπτυχιακοί φοιτητές μας είναι υποχρεωμένοι στην επιτυχή εξέταση τουλάχιστον **57** μαθημάτων εάν φοιτούν στα Τμήματα **ΕΦΠ, ΓΒ και ΕΤΤ**. Τα Τμήματα **ΕΖΠΥ και ΑΟΑ** απαιτούν αντίστοιχη επίδοση σε **61** μαθήματα προκειμένου οι φοιτητές τους να καταστούν πτυχιούχοι. Οι φοιτητές του Τμήματος **ΑΦΠ & ΓΜ** οφείλουν να επιτύχουν σε **62 ή 59 ή 60** μαθήματα ανάλογα και αντίστοιχα με τις τρεις κατευθύνσεις που προσφέρει το Τμήμα. Στην Διάγρ. 3, φαίνεται διαγραμματικά ο αριθμός των μαθημάτων και στην Διάγρ. 4 πώς αυτά κατανομούνται σε υποχρεωτικά και επιλογής, θεωρία και εργαστήριο. Γεγονός πάντως παραμένει ότι ένας φοιτητής στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο για να λάβει πτυχίο θα πρέπει να δώσει εξετάσεις από 101 έως 114 φορές.

Ο μέσος όρος διδακτικών ωρών σε όλα τα Τμήματα του ΓΠΑ είναι περίπου 30ώρες/εβδομάδα. Το 65% αυτού του χρόνου κατανέμεται στη θεωρία και το 35% στις εργαστηριακές ασκήσεις.

Ο αριθμός των εισακτέων στο ΓΠΑ παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις και αυτό συμβαίνει σε όλα τα Τμήματα του ΓΠΑ. Το 80% περίπου των εισακτέων του ΓΠΑ προέρχεται από τις πανελλήνιες εξετάσεις. Το ποσοστό των μετεγγραφών είναι πολύ υψηλό κυρίως στο Τμήμα της ΑΟΑ που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό μετεγγραφών.

Με τον όρο «συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών» εννοούνται οι φοιτητές εκείνοι οι οποίοι έχουν πραγματοποιήσει εγγραφή στο ΓΠΑ και δεν έχουν αιτηθεί τη διαγραφή τους και επίσης δεν έχουν πάρει πτυχίο μέσα στο αντίστοιχο ακαδημαϊκό έτος. Όπως φαίνεται στην Διάγρ. 5, κάθε χρόνο παρατηρείται αύξηση του αριθμού των εγγεγραμμένων φοιτητών σε σχέση με τον αριθμό των φοιτητών του ακριβώς προηγούμενου έτους, με ένα ρυθμό που κυμαίνεται από 2,4% έως 4,9%. Το 2000-1 οι εγγεγραμμένοι φοιτητές ήταν 3665, ενώ το 2010-11 αυξήθηκαν στους 5142 δηλαδή σε ποσοστιαία αναλογία 40%.

Ως απόφοιτοι του ΓΠΑ θεωρούνται όλοι οι φοιτητές που έχουν εξεταστεί με επιτυχία στα μαθήματα του Προγράμματος Σπουδών τους, έχουν πραγματοποιήσει τετράμηνη πρακτική άσκηση και έχουν εκπονήσει και εξεταστεί επιτυχώς στην πτυχιακή τους μελέτη, σε ένα από τα έξι Τμήματα του Πα-

νεπιστημίου. Στα έντεκα ακαδημαϊκά έτη που μελετάμε, εισήχθησαν στο Πανεπιστήμιό μας 5595 νέοι φοιτητές και στο ίδιο διάστημα έλαβαν το πτυχίο τους 3152, γεγονός που αντιστοιχεί στο 56% των εισακτέων.

Στα γραφήματα που ακολουθούν παρουσιάζεται ο αριθμός των πτυχιούχων επί του συνολικού αριθμού αποφοιτησάντων, σε κάθε ακαδημαϊκό έτος. που η μέση διάρκεια σπουδών τους ήταν 5 έτη ή 5 έτη συν τρεις μήνες (εξεταστική Σεπτεμβρίου) και αντίστοιχα ο αριθμός των πτυχιούχων επί του συνολικού αριθμού αποφοιτησάντων με μέση διάρκεια σπουδών 7 έτη ή 7 έτη +3μήνες (Διάγρ. 7 & Διάγρ. 8 αντίστοιχα).

Παρόλο που οι φοιτητές της κατηγορίας αυτής έχουν δύο επιπλέον χρόνια, σε σχέση με τον ελάχιστο χρόνο φοίτησης, προκειμένου να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους, μόνο το 49% έως και 71% κατάφερε να λάβει το πτυχίο του στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Οι Μεταπτυχιακές Σπουδές στο ΓΠΑ έχουν ως στόχο τους την εξειδικευμένη εκπαίδευση των φοιτητών σε τομείς των γεωπονικών και θετικών επιστημών και τη διεξαγωγή βασικής και εφαρμοσμένης επιστημονικής έρευνας. Κύρια επιδίωξή τους αποτελεί η μεταπτυχιακή παραγωγή στο ίδρυμα καινοτομικής έρευνας στην παραγωγική διαδικασία για την αξιοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων και του φυσικού πλούτου της χώρας.

Το πρώτο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών τέθηκε σε ισχύ το ακαδημαϊκό έτος 1998-1999 με πρωτοβουλία του Τμήματος ΕΦΠ. Έκτοτε άρχισε η σταδιακή λειτουργία και άλλων ΠΜΣ με τη συμμετοχή πλέον όλων των Τμημάτων του ΓΠΑ. Σήμερα λειτουργούν οχτώ Τμηματικά Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών και τρία Διατμηματικά Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών, με τη συνεργασία δύο Τμημάτων κάθε φορά.

Από το ακαδημαϊκό έτος 2006-7 έως και το 2010-11 έχουν προκηρυχθεί συνολικά 1353 θέσεις για υποψήφιους μεταπτυχιακούς φοιτητές σε όλα τα ΠΜΣ του ΓΠΑ.

Ο αριθμός των αιτήσεων υπερκάλυψε τις διαθέσιμες θέσεις και ανήλθε –για το ίδιο χρονικό διάστημα– στις 1575, υπερέβη δηλαδή κατά 17% των προσφορών.

Από τις 1575 αιτήσεις, 736 έτυχαν θετι-

κής έγκρισης από το σύνολο των Επιτροπών Αξιολόγησης των υποψηφίων, που ισοδυναμεί στο 47% των αιτούντων.

Μεταφράζοντάς τα σε ποσοστιαία αναλογία παρατηρούμε ότι οι εγγραφές κάλυψαν τελικά το 46% έως 66% των προσφερόμενων θέσεων δηλαδή 4 από τις 10 προσφερόμενες θέσεις παρέμειναν τελικά κενές.

Την τελευταία πενταετία έχουν αποφοιτήσει από τα όλα τα ΠΜΣ του ΓΠΑ 688 μεταπτυχιακοί φοιτητές. Δεδομένου ότι την ίδια περίοδο εισήλθαν στα ΠΜΣ 736, οι απόφοιτοι ως προς τους εισαχθέντες αποτελούν το 93%, γεγονός που δείχνει ότι σχεδόν όλοι οι εισαχθέντες επιτυγχάνουν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους στα προβλεπόμενα χρονικά πλαίσια, που ορίζονται από το εκάστοτε ΦΕΚ των ΠΜΣ. Η σχέση αυτή επιβεβαιώνεται και σε κάθε ένα ΠΜΣ του ΓΠΑ χωριστά. Ο αριθμός των αποφοιτών είναι πολύ κοντά με τον αριθμό των εισαχθέντων.

Ο Β΄ κύκλος Μεταπτυχιακών σπουδών, που οδηγεί στην απόκτηση Διδακτορικού Διπλώματος, έχει διάρκεια τεσσάρων (4) τουλάχιστον εξαμήνων. Ο αριθμός των υποψήφιων διδακτόρων που ολοκληρώνουν με επιτυχία τη διατριβή τους ανέρχεται στους 127 – για τα συγκεκριμένα πέντε ακαδημαϊκά έτη που μελετάμε. Επίσης στην πάροδο του χρόνου διαφαίνεται να υπάρχει μία αυξητική τάση.

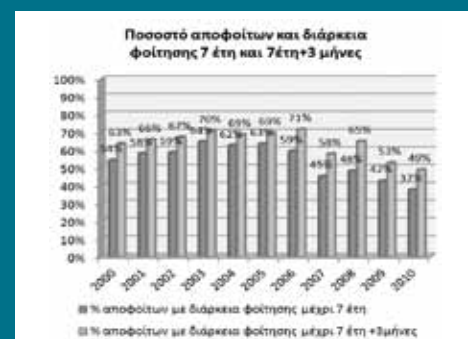
Διδακτικό Έργο Η αξιολόγηση του διδακτικού έργου άρχισε να εφαρμόζεται με ενιαίο και συστηματοποιημένο τρόπο από το ακαδημαϊκό έτος 2008-9, ακολουθώντας τις σχετικές διατάξεις του ν. 3374/2005.

Το περιεχόμενο των ερωτηματολογίων βασίστηκε σε πρότυπο ερωτηματολόγιο της Α.Δι.Π., το οποίο έπεται από διεξοδικές συζητήσεις στη ΜΟ.Δι.Π του ΓΠΑ και στις ΟΜ.Ε.Α των Τμημάτων, τροποποιήθηκε ανάλογα. Από την πρώτη εφαρμογή της διαδικασίας μέχρι και το τέλος της 4ετίας που εξετάζουμε η συμμετοχή των φοιτητών στις αξιολογήσεις των μαθημάτων έφτασε στο 69%.

Για τον προσδιορισμό του αριθμού των φοιτητών που αντιστοιχούν ανά μέλος ΔΕΠ ως προς τη διδασκαλία ελήφθησαν υπόψη ο συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών σε όλα τα μαθήματα που δίδασκονται από τα μέλη ΔΕΠ ενός Τμήματος.

Διάγρ. 7: Ποσοστό αποφοίτων και διάρκεια φοίτησης 5 έτη ή 5 έτη και 3 μήνες.

Διάγρ. 8: Ποσοστό αποφοίτων και διάρκεια φοίτησης 7 έτη ή 7 έτη και 3 μήνες.

Διάγρ. 9: Αναλογία Φοιτητών ανά μέλος ΔΕΠ κατά το χειμερινό και εαρινό εξάμηνο.

Ο αριθμός αυτός προέκυψε από το άθροισμα των επιμέρους εγγραφών. Για την εξαγωγή της αναλογίας έγινε διαίρεση του συνολικού αριθμού των εγγεγραμμένων φοιτητών προς τον αριθμό των μελών ΔΕΠ.

Και ο συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών και ο αριθμός των μελών ΔΕΠ προσδιορίστηκε για συγκεκριμένο ακαδημαϊκό έτος. Η αναλογία εξήχθη ξεχωριστά για το χειμερινό και εαρινό εξάμηνο, δεδομένου ότι οι φοιτητές του 10^{ου} εξαμήνου δεν χρεώνονται μαθήματα, και έτσι ο αριθμός των μαθημάτων και επομένως και των εγγραφών σαφώς διαφοροποιείται μεταξύ των δύο εξαμήνων (Διάγρ. 9).

Ερευνητικό Έργο Το Ερευνητικό έργο που πραγματοποιείται στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και ογκώδες είναι αλληλά και η ποιότητά του βρίσκεται σε υψηλό βαθμό. Στο γράφημα, της Διάγρ. 10, φαίνεται ο μέσος σταθμισμένος όρος των δημοσιεύσεων/μέλος ΔΕΠ σε επιστημονικά περιοδικά με κριτές ISI κατά την 5ετία 2007-2011. Διαπιστώνουμε ότι στη πλειοψηφία των Τμημάτων του ΓΠΑ –εκτός του Τμήματος ΑΟΑ– σε κάθε μέλος ΔΕΠ αντιστοιχεί πάνω από 1 εργασία/έτος. Η παραγωγικότητα των μελών του Τμήματος ΑΟΑ εκφράζεται με άλλους τρόπους, όπως με το σημαντικό αριθμό συγγραφής Βιβλίων και Μονογραφιών.

Από τα Τμήματα του ΓΠΑ το Τμήμα ΕΤΤ είναι εκείνο που τα μέλη ΔΕΠ του έχουν τη μεγαλύτερη παραγωγικότητα σε δημοσιεύσεις. Ακολουθεί το ΓΤ και στην 3^η θέση βρίσκεται το ΓΒ.

Το ίδιο συμβαίνει και με την αναγνωσιμότητα του δημοσιευμένου έργου. Στις ετεροαναφορές προηγείται κατά πολύ και πάλι το Τμήμα ΕΤΤ και ακολουθεί το ΓΤ ενώ στην 3^η θέση είναι το Τμήμα ΑΦΠ&ΓΜ (Διάγρ. 11).

Επίσης, η συμμετοχή των μελών ΔΕΠ του Ιδρύματος σε ερευνητικά προγράμματα κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική. Το μεγαλύτερο ύψος χρηματοδότησης λαμβάνει το Τμήμα ΑΦΠ&ΓΜ, ακολουθεί το ΓΤ και στην 3^η θέση το Τμήμα ΕΤΤ (Διάγρ. 12).

Συμπεράσματα Είναι προφανές ότι λόγω του χαρακτήρα του Πανεπιστημίου, την ύπαρξη του κοινού κορμού μαθημάτων και του κοινού πτυχίου, υπάρχουν πολλή κοινά σημεία μεταξύ των Τμημάτων του Ιδρύματος. Παρόλα αυτά υπάρχουν εμφανείς ιδιαιτερότητες, τόσο στην οργάνωση, όσο και στους

εκπαιδευτικούς στόχους.

Στα προαναφερθέντα κωδικοποιήθηκαν τα κοινά χαρακτηριστικά των επτά Τμημάτων, όπως αυτά προέκυψαν τόσο από τις εκθέσεις Εσωτερικής Αξιολόγησης όσο και από τις Εξωτερικές Αξιολογήσεις.

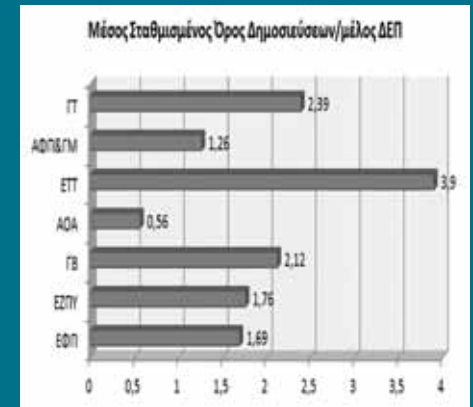
ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ:

Αριθμός Φοιτητών: Η μέση αναλογία μελών ΔΕΠ/Φοιτητές είναι καλή και μπορεί να συγκριθεί με την αναλογία Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων του Εξωτερικού. Το πρόβλημα δημιουργείται στα μαθήματα της βασικής υποδομής τα οποία είναι κοινά για τους φοιτητές του Πανεπιστημίου, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μεγάλα ακροατήρια, δύσκολα στο χειρισμό τους.

Σύστημα Εισαγωγής Φοιτητών: Με το ισχύον σύστημα εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, τα Τμήματα δεν έχουν καμία συμμετοχή στην επιλογή των φοιτητών τους, όμως –όπως έχει διαφανεί από τις Έρευνες των Πρωτοετών Φοιτητών, που έχει πραγματοποιήσει το Ίδρυμα– συχνά εισάγονται φοιτητές σε ένα Τμήμα διαφορετικό από αυτό της αρχικής προτίμησής τους και με άλλους εκπαιδευτικούς στόχους.

Κοινός Κορμός: Τα μαθήματα του κοινού Κορμού αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των μαθημάτων που διδάσκεται ένας φοιτητής στο Γ.Π.Α., ανεξαρτήτως Τμήματος. Αυτό δημιουργεί ένα πρόγραμμα σπουδών με μεγάλο αριθμό υποχρεωτικών μαθημάτων και με υπερβολικό φόρτο εργασίας. Παρά τη μεγάλη προσφορά μαθημάτων επιλογής, η δυνατότητα του φοιτητή να επιλέξει μαθήματα που τον ενδιαφέρουν, είναι πολύ μικρή.

Όγκος μαθημάτων: Είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο –επισημάνθηκε δε σε όλες τις Εκθέσεις Εξωτερικής Αξιολόγησης των Τμημάτων– ότι ο αριθμός των μαθημάτων που καλείται ένας φοιτητής να ολοκληρώσει για τη λήψη του Πτυχίου του είναι πολύ μεγάλος (57 έως 62). Ίσως αυτός να είναι ο κυριότερος λόγος επιμήκυνσης του χρόνου σπουδών. Σε όλες τις Εκθέσεις Εξωτερικής Αξιολόγησης επισημάνθηκε η ανισοκατανομή των μαθημάτων του Κορμού με τα μαθήματα της Ειδικότητας και προτάθηκε, μετ' επιτάσεως, η μείωση των μαθημάτων του Κορμού.

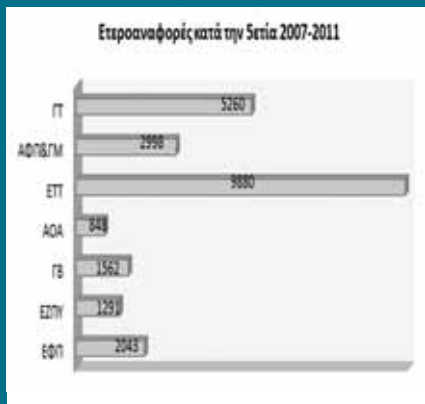

Διαγρ. 10: Μέσος Σταθμισμένος Όρος Δημοσιεύσεων / Μέλος ΔΕΠ στα Τμήματα του ΓΠΑ κατά την 5ετία 2007-2011.

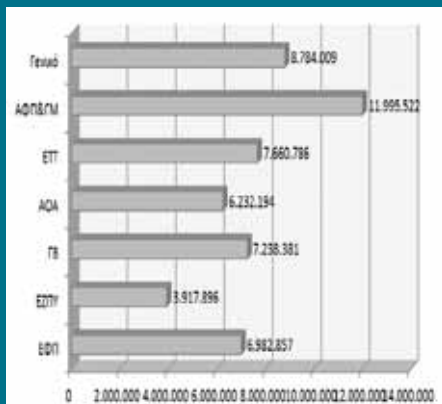
Αξιολόγηση των Φοιτητών: Οι φοιτητές αξιολογούνται και βαθμολογούνται στο τέλος κάθε εξαμήνου με γραπτές κυρίως εξετάσεις. Με δεδομένο τον όγκο του προγράμματος σπουδών, η μία και μόνη εξέταση, όλης της ύλης του μαθήματος στο τέλος του εξαμήνου, δεν μπορεί να αποτελέσει την αποτελεσματικότερη διαδικασία αξιολόγησης. Η εισαγωγή εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης, όπως ενδιάμεσες εξετάσεις, τεστ, ανάθεση εργασιών σε συνάρτηση με την τελική εξέταση, εκτιμάται ότι θα αποδώσει μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας και ίσως αποτελέσει κίνητρο για τους φοιτητές να παρακολουθούν τα θεωρητικά μαθήματα.

Επιμήκυνση του χρόνου σπουδών: Η μέση διάρκεια των σπουδών στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο κυμαίνεται από 6,7 έως 9,2 έτη. Κάποιοι από τους λόγους που οδηγούν σ' αυτή την επιμήκυνση αναφέρθηκαν παραπάνω, σημαντικό όμως ρόλο σ' αυτό το φαινόμενο αποτελεί η έλλειψη προαπαιτούμενων μαθημάτων στα Προγράμματα Προπτυχιακών Σπουδών των Τμημάτων. Με το σύστημα μεταφοράς μαθημάτων της βασικής υποδομής στο Πτυχίο, δημιουργείται κενό γνώσης, το οποίο δύσκολα γεφυρώνεται και έχει ως αποτέλεσμα την αποτυχία στα μαθήματα της ειδικεύσεως. Το θέμα της επιμήκυνσης των σπουδών θα πρέπει να αντιμετωπισθεί άμεσα και να αποτελέσει πρωταρχικό θέμα συζήτησης στα θεσμικά όργανα του Ιδρύματος και των Τμημάτων. Η επιμήκυνση του χρόνου σπουδών, εκτός της οικονομικής επιβάρυνσης που προκαλεί στο Κρά-

Διαγρ. 11: Αναγνώριση του ερευνητικού έργου των μελών ΔΕΠ του ΓΠΑ ανά Ακαδημαϊκό Τμήμα κατά την Σελία 2007-2011.

Διαγρ. 12: Ύψος Προϋπολογισμού Ερευνητικών Προγραμμάτων ανά Ακαδημαϊκό Τμήμα κατά την 4ετία 2008-2011.

τος και την οικογένεια του φοιτητή, δημιουργεί ποιοτικές διαφορές μεταξύ των αποφοίτων, αφού οι γνώσεις κάποιου που ολοκλήρωσε τις σπουδές του στα 5 ή 6 έτη είναι περισσότερο επίκαιρες αυτού που έλαβε πτυχίο μετά από 10 χρόνια σπουδών.

Προγράμματα Σπουδών: Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, τα Προγράμματα Σπουδών όλων των Τμημάτων του Πανεπιστημίου, θεωρούνται υπερφορτωμένα. Σε όλες τις Εκθέσεις Εξωτερικής Αξιολόγησης επισημάνθηκε αυτό το γεγονός καθώς επίσης και η ανισοκατανομή που υπάρχει μεταξύ των μαθημάτων ειδίκευσης, βασικής υποδομής και γεωπονικής εκπαίδευσης. Τα Τμήματα θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους αυτές τις διαπιστώσεις και να προβούν στις αντίστοιχες διορθώσεις, ώστε οι απόφοιτοί τους να είναι ανταγωνιστικοί στην αγορά εργασίας. Στη διαμόρφωση των νέων προγραμμάτων σπουδών θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι σύγχρονες τάσεις, η άποψη κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων καθώς και των αποφοίτων, που έχουν ενταχθεί στην παραγωγή και γνωρίζουν τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Στα νέα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να περιορισθεί το φαινόμενο των θεματικών επικαλύψεων.

Διδακτικό Έργο – Μέσα Διδασκαλίας: Το διδακτικό έργο των μελών ΔΕΠ του Γ.Π.Α. είναι ιδιαίτερα βαρύ, λόγω των πολλών μαθημάτων αλλά και του κοινού Κορμού. Στα μαθήματα των έξι πρώτων εξαμήνων (Κορμός) τα μέλη ΔΕΠ καλούνται να διδάξουν μεγάλα ακροατήρια φοιτητών, στις δε εργαστη-

ριακές ασκήσεις, λόγω έλλειψης υποδομών αναγκάζονται να επαναλαμβάνουν την ίδια άσκηση σε πολλά τμήματα φοιτητών την ίδια ημέρα. Παρά την ύπαρξη καινοτόμων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και τεχνικών, το κύριο μέσο διδασκαλίας εξακολουθεί να είναι η παράδοση σε αίθουσα. Η παρακολούθηση των θεωρητικών διαλέξεων δεν είναι υποχρεωτική από τους φοιτητές, αντίθετα η παρακολούθηση των εργαστηριακών ασκήσεων που, ως επί το πλείστον, διεξάγονται στους αντίστοιχους χώρους των εργαστηρίων, είναι υποχρεωτική. Το διδακτικό προσωπικό του Ιδρύματος είναι πολύ καλά καταρτισμένο και με μεγάλο ενδιαφέρον για τη διδακτική διαδικασία. Το γεγονός αυτό επισημάνθηκε σε όλες τις Εκθέσεις Εξωτερικής Αξιολόγησης.

Έρευνα: Αν και η παραγωγή ερευνητικών εργασιών κρίνεται ικανοποιητική σε επίπεδο Ιδρύματος και η χρηματοδότηση που επιτυγχάνεται μέσω ερευνητικών προγραμμάτων επίσης, η ανάγκη χρηματοδότησης της έρευνας με μεγαλύτερα κονδύλια θεωρείται επιβεβλημένη. Βέβαια, η οικονομική συγκυρία της χώρας είναι τέτοια που δεν αφήνει περιθώρια υψηλότερης χρηματοδότησης από Κρατικούς φορείς. Θεωρούμε ότι η ανάπτυξη ερευνητικής στρατηγικής σε κάθε Τμήμα, θα μπορούσε να οδηγήσει στην επίτευξη σημαντικών στόχων σε τομείς αιχμής του.

Βιβλιοθήκη: Η Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος είναι εγκατεστημένη σ' ένα σύγχρονο κτήριο εντός του Πανεπιστημιακού χώρου. Εκτός από το πλούσιο βιβλιογραφικό υλικό που δι-

αθέτει, υπάρχουν εγκατεστημένοι 40 Η/Υ με δικτυακή σύνδεση για την εξυπηρέτηση των χρηστών της. Διαθέτει επίσης αναγνώστη 80 θέσεων και 3 φωτοαντιγραφικά μηχανήματα που λειτουργούν με μαγνητικές κάρτες. Οι εξωτερικοί αξιολογητές επισήμαναν, ως αρνητικό σημείο, τη μη λειτουργία της Βιβλιοθήκης τα απογεύματα και τα Σαββατοκύριακα. Αυτό θα μπορούσε να βελτιωθεί με την αύξηση του προσωπικού της Βιβλιοθήκης.

Διοικητικές Υπηρεσίες: Παρά την καλή αναλογία Διοικητικού Προσωπικού/Φοιτητών, οι Διοικητικές Υπηρεσίες του Ιδρύματος δεν είναι επαρκώς στελεχωμένες, ώστε να αντιμετωπίσουν τον αυξανόμενο φόρτο εργασίας. Μεγάλος αριθμός Διοικητικών Υπαλλήλων –κυρίως ΙΔΑΧ- είναι τοποθετημένος στους Τομείς και τα Εργαστήρια του Ιδρύματος και εξυπηρετούν κυρίως την ερευνητική και διδακτική διαδικασία των αντίστοιχων μονάδων. Η πλειοψηφία του προσωπικού αυτού είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4009/2011 θα μεταταχθούν σύντομα στον Κλάδο του ΕΔΙΠ. Οι Γραμματείες των περισσότερων Τμημάτων λειτουργούν με δύο άτομα προσωπικό και πολλά Διοικητικά Τμήματα στερούνται προσωπικού.

Κινητικότητα: Η κινητικότητα των φοιτητών και των μελών ΔΕΠ, παρόλο που υπάρχουν συνεργασίες με σημαντικά Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια, εμφανίζεται πολύ περιορισμένη. Εν τούτοις εξαντλείται σε κάθε ακαδημαϊκό έτος όλη η χορηγούμενη χρηματοδότηση. Η μειωμένη κινητικότητα των φοιτητών, ίσως να οφείλεται στη δύσκολη μεταφορά των διδακτικών μονάδων από τα Ιδρύματα του Εξωτερικού. Για τα μέλη ΔΕΠ ο κυριότερος λόγος θα μπορούσε να είναι ο υπερβολικός φόρτος εργασίας.

Κλείνοντας, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διαδικασία της Αξιολόγησης στο Ιδρυμά μας κατέληξε σε σημαντικά συμπεράσματα για την εικόνα και την εξέλιξη του Γ.Π.Α στη διάρκεια του χρόνου. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα στοιχεία αυτά είναι γνωστά στην Πανεπιστημιακή μας Κοινότητα, η διαφορά, όμως, έγκειται στο ότι τα αποτελέσματα πλέον είναι τεκμηριωμένα και αδιαμφισβήτητα και μπορούν να αντιπαραβληθούν με αντίστοιχα στοιχεία του Πανεπιστημίου στο παρελθόν και στο μέλλον.

Κ.Α.Π.

Το παράδειγμα μιας διαρκούς μεταρρύθμισης

Οι ελληνικές αντιστάσεις και προοπτικές¹

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Γ.Π.Α.
ΤΜ. ΑΓΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Δεν είναι εύκολο να μιλήσει κανείς σε λίγα λεπτά για ένα συνολικό απολογισμό της σχέσης ελληνικής γεωργίας και Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.). Ο λόγος είναι ότι το δεύτερο σκέλος της σχέσης, έχει ένα ιδιαίτερο πλούσιο κεκτημένο εξελίξεων. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική, η οποία ανάγεται στο 1962, ως μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες της τότε ιδρυόμενης Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όταν απορροφούσε τα τρία τέταρτα των-από τότε-ανεπαρκών πόρων του Κοινοτικού προϋπολογισμού αποτελούσε, επί δεκαετίες, τη μοναδική αξία του ονόματός της οικονομική πολιτική. Σήμερα, μετά από διαρκείς μετασχηματισμούς των σκοπών και των εργαλείων εφαρμογής της αυτό το ποσοστό φθάνει το 45% ενώ προβλέπεται, για την περίοδο 2014-2020, μείωση κατά 7,5%, ήτοι από 418,4 σε 386,9 δις. Ευρώ σε σταθερές τιμές 2011. Αλλά δεν πρόκειται μόνο για τις ιστορικές και ποσοτικές της διαστάσεις που η Κοινή Αγροτική Πολιτική αξίζει εκτενούς σχολιασμού. Είναι η σφαιρικότητα των στόχων, η ευρηματικότητα των εργαλείων εφαρμογής και η διαλεκτική συνάρθρωση της, ιδιαίτερα μετά το 1992, με άλλες πολιτικές της ΕΕ (μειο χαρακτηριστικό παράδειγμα εκείνο της Περιβαλλοντικής Πολιτικής) οι οποίες καθιστούν, σε τελευταία ανάλυση, την ΚΑΠ, ένα κατεξοχήν παράδειγμα, επιτυχούς και διαρκούς μεταρρύθμισης².

Το έτος 1992 και αφού είχε επιτευχθεί ο στόχος της αύξησης της παραγωγικότητας και του εκσυγχρονισμού της Ευρωπαϊκής γεωργίας άνοιξε ένας νέος κύκλος τολμηρών ρυθμίσεων που συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Έτσι μειώθηκαν δραστικά τα τεράστια αποθέματα προϊόντων, ετέθη υπό έλεγχο η δημοσιονομική δαπάνη της ΚΑΠ, τα γεωργικά εισοδήματα βελτιώθηκαν, αναβαθμίστηκε το ενδιαφέρον για το περιβάλλον

και την ασφάλεια των προϊόντων. Και όλα αυτά παρά τις συχνές, επιμέρους, προσωρινές ή και, κάποτε, σταθερές αποτυχίες της, όπως η συστηματική Βόρεια απόκλιση, η γεωγραφικά, η κλιματικά και κοινωνικά άνιση παρέμβαση και η αγνόηση, τουλάχιστον κατά τις πρώτες τρεις δεκαετίες, θεμάτων στα οποία σήμερα εστιάζει την προσοχή της όπως η αγροτική ανάπτυξη, η ποιότητα, η υγιεινή, η ασφάλεια των προϊόντων και η κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος της υπαίθρου. Από αυτή την άποψη και με δεδομένη αυτή την κριτική, μόνο η συστηματική αναφορά στην ιστορική της διαδρομή μπορεί να αναδείξει ένα συμπέρασμα το οποίο καταθέτω προκαταβολικά αλλά θα επιχειρήσω να τεκμηριώσω στη συνέχεια. Και αυτό είναι ότι η ελληνική αγροτική πολιτική, μετά το 1981, έτος ένταξης της χώρας στην ευρωπαϊκή οικογένεια, επηρεάστηκε μεν καθοριστικά και σε επιμέρους τομείς θετικά από την ΚΑΠ, στην ουσία, όμως, δεν μπόρεσε ποτέ να παρακολουθήσει δυναμικά την μεταρρύθμισή της ελαχιστοποιώντας και όχι αναπαράγοντας τα συγκριτικά της μειονεκτήματα.

Η λίστα των συγκριτικών μειονεκτημάτων της ελληνικής γεωργίας ήταν και είναι μεγάλη: κυριαρχούν οι μικρές και πολυτεμαχισμένες εκμεταλλεύσεις, προσανατολισμένες στην επιθετική προστασία των γεωργικών εισοδημάτων και όχι την αγορά, ανύπαρκτη επιχειρηματικότητα, ανεπαρκείς δομές έρευνας και εκπαίδευσης, αναξιόπιστη εκπροσώπηση των αγροτικών συμφερόντων, περιφερειακές ανισότητες κ.ο.κ. Πώς θα μπορούσε να γίνει αλλιώς; Το «αγροτικό ζήτημα» δεν λύθηκε στον 20^ο αιώνα, όπως πιστέψαμε, απλώς άλλαξε μορφή, παραμένοντας πάντοτε βαθύτατα πολιτικό. Με την έννοια του ετεροπροσδιορισμού του από μη αγροτικά συμφέρο-

ντα³. Κατά τον Γ. Μαυρογορδάτο η ελληνική ιδιαιτερότητα, απόρροια της μεταρρύθμισης του Μεσοπολέμου, βασίζεται στην ενιαία αγροτική τάξη των μικροϊδιοκτητών οικογενειακών εκμεταλλεύσεων. Αλλά το μέγεθος της εκμεταλλεύσεως δεν είναι καθοριστικό στην άρθρωση συμφερόντων και διεκδικήσεων. Γιατί υπάρχει διαφοροποίηση συμφερόντων των γεωργών μεταξύ γεωργίας και κτηνοτροφίας, μεταξύ κλάδων και εξειδικεύσεων της φυτικής παραγωγής (π.χ. βαμβάκι), μεταξύ κομματικών εξαρτήσεων των επαγγελματικών οργανώσεων των αγροτών (βλ. ΓΕΣΑΣΕ-ΠΑΣΟΚ και Αριστερά, ΣΥΔΑΣΕ-ΝΔ, «Πανθεσσαλική» (σήμερα ΠΑΣΥ)-ΚΚΕ)⁴. Έτσι εξηγείται και το γεγονός ότι μετά τη μείζονος σημασίας μεταρρύθμιση της ΚΑΠ του 2003 (άρχισε να εφαρμόζεται το 2006) με την υιοθέτηση της ενιαίας αποδεσμευμένης ενίσχυσης του παραγωγού αντί της μέχρι τότε ισχύουσας άμεσης ενίσχυσης του προϊόντος, η Ελλάδα, εξαιτίας του «ιστορικού μοντέλου» που υιοθέτησε δεν πέτυχε να μειώσει τις ισχύουσες περιφερειακές ανισότητες. Και αυτό γιατί με την επινόηση μιας ενιαίας «αγροτιάς», ο κυρίαρχος κρατικός κορπορατισμός απέκρυβε, επί δεκαετίες εφαρμογής της ΚΑΠ, όλες τις διαφοροποιήσεις, που συνιστούν την πραγματικότητα του ελληνικού αγροτικού τομέα, Ναυαρχίδα του η ΠΑΣΕΓΕΣ, μια οργάνωση απόλυτα ενταγμένη στις ανάγκες και τις προτεραιότητες ενός κρατικο-κομματικού συστήματος διακυβέρνησης.

Αποτελεί «ιστορική ατυχία» ότι η λεγόμενη «κυβέρνηση της Αθήνας» ανήλθε στην εξουσία συγχρόνως με την ένταξη της χώρας στην Κοινότητα το 1981 και την πρώτη εφαρμογή της ΚΑΠ. Οι ηγεσίες του αρμόδιου υπουργείου ανέτοιμες να αντιμετωπίσουν το μέγεθος της πρόκλησης παρέ-

δωσαν ουσιαστικά τα κλειδιά της αγροτικής πολιτικής στις φίλιες δυνάμεις των συνεχνιακών συμφερόντων, ενισχύοντας άμετρα τον παρεμβατικό τους ρόλο. Η σοσιαλιστική κυβέρνηση, ιδιαίτερα κατά την πρώτη δεκαετία της στην εξουσία επέτυχε, μέσω της ασκηθείσας «φιλοαγροτικής» εφαρμογής της ΚΑΠ να υπερκαλύπτει (με εξαίρεση τα έτη 1986-87) τις υψηλές πληθωριστικές πιέσεις της περιόδου. Υπ' αυτές τις συνθήκες άνωθεν προστασίας, η εκπροσώπηση των εθνικών αγροτικών συμφερόντων είτε στην Αθήνα είτε, πολύ περισσότερο στις Βρυξέλλες υπέστη συστηματική στρέβλωση και, πάντως, δεν αντιστοιχούσε στην ευρωπαϊκή διαπραγμάτευση, όπου μια μορφή κοινωνικού κορπορατισμού θεωρείται δεδομένη στο δημόσιο διάλογο για την αγροτική πολιτική και όχι μόνον. Η ελληνική γεωργική εκμετάλλευση καλείται, έκτοτε, μόνη και απροστάτευτη, μετά την κατάρρευση του βυθισμένου στα χρέη και την αναξιόπιστία συνεταιριστικού κινήματος και την απαξίωση του ευέλικτου θεσμού των «ομάδων παραγωγών», να καλύψει το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας με όσους εντός ή εκτός Ένωσης διεκδικούν μερίδιο στις διεθνείς αγορές.

Είναι πράγματι εκπληκτικό, αν και μόνο η κορυφή του παγόβουνου, ότι, μετά από δεκαετίες πακτωλού επιδοτήσεων που διοχετεύτηκαν στον νομό Λαρίσης, το ελληνικό Ελντοράντο του λευκού πετρελαίου (βαμβάκι), η τοπική Ένωση Συνεταιρισμών χρωσάει 140 εκατομμύρια ευρώ και, ως εκ τούτου δεν είναι σε θέση να πληρώσει τους 80 τόσους υπαλλήλους της. Η έλλειψη καταρτισμένων στελεχών στη διοίκηση επιχειρήσεων, η κακοδιαχείριση, στα όρια της εγκληματικής ανευθυνότητας του συνεταιριστικού κινήματος, σε συνδυασμό με την αδιαφορία για την εφαρμογή μιας πολιτικής αναδιάρθρωσεων, για την οποία θα μιλήσω στη συνέχεια, κατέληξαν, πρακτικά, ακόμη και στις χρυσές

εποχές των ενισχύσεων του σκέλους της αγοράς στην απευθείας και άνευ διαπραγματευτικής ικανότητας υποταγή των παραγωγών στην προμήθεια εφοδίων, την ανάθεση της διανομής και της εμπορίας του αγροτικού προϊόντος στα πανίσχυρα εθνικά και διεθνή ολιγοπωλιακά συμφέροντα. Την ίδια στιγμή η μικρή, ακόμη και για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, γεωργική εκμετάλλευση συνθλιβόταν στα παντοδύναμα σαγόνια της αγρο-διατροφικής αλυσίδας εισροών και εκροών. Από κει και πέρα, υπερθεματίζοντας στην αναζωπύρωση του κινήματος εναντίον των μεσαζόντων απλώς αναβάλλουμε τη συζήτηση για τα βαθύτερα προβλήματα της ελληνικής γεωργίας και του λιανεμπορίου αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα. Αυτή η στρεβλή εκπροσώπηση δεν επέτρεψε στην ελληνική περίπτωση να αντιμετωπίσει στοιχειωδώς το μέγεθος της πρόκλησης που αντιπροσώπευε μια συνεκτική ευρωπαϊκή πολιτική συγκεκριμένων στόχων και σύνθετων εργαλείων εφαρμογής. Κάνοντας ένα απολογισμό, σε πρόσφατη ομιλία του στην Αθήνα, της εφαρμογής στην Ελλάδα της ΚΑΠ, ο Τάσος Χανιώτης, Διευθυντής Οικονομικών Αναλύσεων στη Γ. Διεύθυνση Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διαπίστωνε την αντίφαση από τη μια να εισρέουν σημαντικότεροι πόροι στη χώρα μετά την ένταξη και το παράδοξο μέρος αυτών των πόρων να επιστρέφεται στα ταμεία της ΕΕ μέσω του ελληνικού προϋπολογισμού λόγω της χαλαρότητας του συστήματος ελέγχου. Διακριτή συνέπεια των καθυστερήσεων στη χρήση των κοινοτικών πόρων ως μοχλού στήριξης των αναγκαίων δι-αρθρωτικών αλληλαγών του τομέα, συνεχίζει ο Χανιώτης, ήταν όχι μόνο η σημαντική ενίσχυση του γεωργικού εισοδήματος αλλιά και η υστέρηση του γεωργικού εισοδήματος σε σχέση με αντίστοιχες τάσεις άλλων κρατών της ΕΕ. Πως εξηγείται αυτή η λογική αντίφαση; Η απάντηση είναι ότι αντί της ορθολογι-

κής περιγραφής, ανάλυσης και προγραμματισμού ορθολογικών στόχων επελέγη ο λαϊκιστικός λόγος της διαρκούς διαμαρτυρίας. Προς τον οποίο το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων έτεινε, υπεράνω οποιουδήποτε προγραμματισμού, αξιολογικής στελέχωσης και οργανωτικής επάρκειας, ευήκοους. Πώς; Υιοθετώντας, άκριτα και μεροληπτικά μια ρητορική αντίστασεων πεζοδρομίου και αφηρημένων καταγγελιών της γραφειοκρατίας των Βρυξελλών και των «μονοπωλίων» που τη στηρίζουν, στο όνομα των κοινών διεκδικήσεων μιας φανταστικής «αγροτιάς». Η κριτική αυτή δεν ήταν εντελής αβάσιμη αλλιά απλοποιούσε επικίνδυνα την πραγματικότητα, αδιαφορώντας στην ουσία για τη βελτίωση των ελληνικών θέσεων στο πλαίσιο θεμιτών διεκδικήσεων. Γιατί άλλη ήταν η στόχευση αυτής της συνεχούς διαμαρτυρίας και της καθολικής άρνησης. Μοναδικός στόχος η μεγιστοποίηση των βραχυπρόθεσμων οφελών από την κάρπωση των άμεσων ενισχύσεων, προτάσσοντας αποκλειστικά εισπρακτικά κριτήρια και την ικανοποίηση των πελατειακών σχέσεων, τα οποία συνήπτε το σύνολο του κομματικού συστήματος με τους αγροτοπατέρες εκπροσώπους ορισμένων προνομιούχων αγροτικών στρωμάτων. Τα τελευταία, μονοπωλούσαν την πρόσβαση στα Κοινοτικά ταμεία, μεταβάλλοντας ριζικά το παραγωγικό προφίλ, τη γεωγραφία και τον προσανατολισμό της αγροτικής ανάπτυξης. Συνέπεια της επικράτησης αυτής της λογικής ήταν η αναπαραγωγή των ήδη οξυμένων περιφερειακών, κληδικών και οικονομικοκοινωνικών ανισοτήτων. Ας μην ξεχνάμε ότι το 50% της αξίας της γεωργικής μας παραγωγής δεν είχε στήριξη ενώ, για παράδειγμα στον καπνό η πριμοδότηση ήταν τριπλάσια της εμπορικής τιμής (κάποιες εμπορικές χρονιές οι παραγωγοί πουλούσαν με 10 λεπτά το κιλό για να εισπράξουν ενίσχυση κοινά στα 4 ευρώ) και στο βαμβάκι διπλάσια.

Για να διασκεδασθεί η εντύπωση αυτής της ακραίας επιλεκτικής στήριξης έναντι, για παράδειγμα, των φρούτων, των οσπρίων, των χορτονομών, αυτά τα δύο προϊόντα μαζί με το λάδι και το αιγοπρόβειο κρέας μονοπωλήσαν από τα συγκεκριμένα συμφέροντα, τον χαρακτηρισμό τους ως δήθεν τα «Μεσογειακά Προϊόντα». Και τα λεφτά ήταν πάρα πολλά, ξεπερνώντας, σε ευρώ τα 2,5 δισ ετησίως. Ακόμη και μέχρι την προηγούμενη δεκαετία οι άμεσες Κοινοτικές ενισχύσεις αποτελούσαν το 50% περίπου του οικογενειακού εισοδήματος, που, όπως παρατηρεί ένα από τα, μέχρι πρόσφατα, πλέον αξιόλογα στελέχη του υπουργείου, ο Δημήτρης Μπουρδάρης, υπό κάποιες συνθήκες (εθνικές ενισχύσεις και επιβαρύνσεις προϋπολογισμού από Κοινοτικούς καταλογισμούς και καλύψεις ελλειμμάτων του ΕΛΓΑ και ΟΓΑ) έφθανε ακόμη και το 100%⁵. Στους κερδισμένους οι εύφορες, αρδευόμενες πεδιάδες, κατά μήκος των εθνικών οδών δια ευνόητους λόγους, τα τέσσερα-πέντε, λεγόμενα καθ' υπερβολή «Μεσογειακά προϊόντα» και οι σχετικά μεγάλοι παραγωγοί. Στους χαμένους οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, τα νησιά με εξαίρεση την «πράσινη» Κρήτη, το πλήθος των θεωρουμένων ως «μη Μεσογειακών» προϊόντων, αυτά που στη δεκαετία του 2000 το ίδιο το υπουργείο ονόμασε αλλιώς δεν προώθησε ως «άλλη γεωργία», καθώς και οι μικρομεσαίοι ιδιοκτήτες παραγωγοί. Επίσης, χαμένο και το φυσικό περιβάλλον, έστω και αν μετά τη Μεταρρύθμιση του 1992 προωθήθηκαν κυρίως η

βιολογική γεωργία και οριακά η προστασία των υπόγειων υδάτων από τη νιτρορύπανση και ορισμένα τοπία ιδιαίτερης συμβολικής σημασίας όπως ο ελαιώνας της Άμφισσας, στις περισσότερες των περιπτώσεων πάλι για ειπρακτικούς λόγους.

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινισθεί ότι υπάρχουν ευθύνες και από την άλλη πλευρά. Η εστίαση στην επιλεκτική ενίσχυση της εξυπηρέτησης συγκεκριμένων περιοχών της χώρας, ειδικών προϊόντων και μιας οιονεί ενιαίας «αγροτιάς» οφείλονται, εκτός από την υστεροβουλία του ελληνικού κρατικο-κομματικού συστήματος και στην ιδρυτική προτίμηση της ΚΑΠ υπέρ της ενίσχυσης των Κοινών Οργανώσεων Αγοράς έναντι της διαρθρωτικής πολιτικής. Η σχέση των πιστώσεων που εκταμιεύονται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό υπέρ του τομέα των αγορών προς τις πιστώσεις υπέρ του τομέα αγροτικής ανάπτυξης ή του Πυλώνα Ι προς τον Πυλώνα ΙΙ, όπως πλέον αποκαλούνται, ήταν, μέχρι το 1970, 100% προς 0%, στην επόμενη δεκαετία έγιναν 95% προς 5%, με την Agenda 2000 φθάσαμε στο 90% προς 10%, ενώ κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013 έγινε 80% προς 20%. Μια σταθερή, έστω πολύ βραδεία εξέλιξη της ΚΑΠ της οποίας η ελληνική πλευρά συστηματικά υποτιμούσε την ιδιαίτερη σημασία για δικό της λογαριασμό. Τα διαρθρωτικά μέτρα (εκσυγχρονισμός δομών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, εκπαίδευση, έρευνα, αγροτική ανάπτυξη, αγροτουρισμός, προστασία περιβάλλοντος και τοπίου) τόσο

αναγκαία σε μια βυθισμένη στις δομικές της αδράνειες «παραδοσιακή» γεωργία, υποχρηματοδοτούντο επί σειρά ετών. Έτσι, δεν είναι τυχαίο ότι δύο αξιόπιστες μελέτες της ελληνικής γεωργίας με διαφορά δεκαετιών και τεσσάρων Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης καταλήγουν στον ίδιο απολογισμό: «Είναι φανερό ότι η συμβολή της ΕΟΚ στις επενδυτικές δαπάνες κάθε μορφής στον ελληνικό αγροτικό τομέα ήταν περιορισμένη σε αντίθεση με τις δαπάνες ενισχύσεων-επιδοτήσεων»⁶ και «Ζητούμενο εξακολουθεί να παραμένει η υπέρβαση των διαρθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής γεωργίας»⁷. Κοινή και η διαπίστωση της μείζονος συνέπειας αυτής της αβελτηρίας: το ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων και ό,τι αυτό συνεπάγεται για τα δημόσια χρέος της χώρας. Τι απέφερε αυτή η μονομερής εστίαση στην πολιτική ενισχύσεων του σκέλους αγοράς της ΚΑΠ το βλέπουμε σήμερα όταν ήδη από την προ MacSharry εποχή οι εγγυημένες τιμές και οι ενισχύσεις της ΚΑΠ πάγωσαν σε ονομαστικούς όρους ή μειώνονταν σε πραγματικούς όρους και καθώς βαδίζουμε προς νέα μείωση των επιδοτήσεων, μετά το 2013. Το συνολικό εισόδημα του τομέα της γεωργίας όσο και το οικογενειακό γεωργικό εισόδημα παρουσίασαν, βοηθούμενα και από την παρουσία των οικονομικών μεταναστών, τις υψηλότερες τιμές τους στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Την τελευταία δεκαετηετία διαπιστώνεται συρρίκνωση του οικογενειακού γεωργικού εισοδήματος τόσο στο σύνολό του όσο

και ανά πλήρως απασχολούμενο και ανά εκμετάλλευση. Τα οικονομικά αυτά αποτελέσματα δεν είναι άσχετα με τις επιδόσεις στον κρίσιμο τομέα της συλλογικής διάθεσης της παραγωγής, η οποία θα μπορούσε να συμβάλει στη –μερική τουλάχιστον– υπέρβαση των διαρθρωτικών προβλημάτων: το 2009, στο σύνολο των 27 χωρών της ΕΕ, το ποσοστό της συνολικής παραγωγής φρούτων και λαχανικών που διακινήθηκε μέσω ομάδων παραγωγών, ανήλθε σε 43%, όταν στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό ήταν 11%, στην Ισπανία 49%, στην Ιταλία 52% και στην Πορτογαλία 18%. Παρ' όλη αυτά, προφανώς εξαιτίας των εθνικών επιλογών εφαρμογής της ΚΑΠ, όπως διαπιστώνεται σε μια αδημοσίευτη μελέτη των συναδέλφων μου στο Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης Σ. Κήλωνάρη και Γ. Βλάχου, διακρίνεται τάση εντατικοποίησης της ελληνικής γεωργίας, καθώς η αρδεύομενη έκταση καλλιεργείται από λιγότερες γεωργικές εκμεταλλεύσεις, τόσο φυτικές όσο και ζωϊκής παραγωγής, οι οποίες, μάλιστα, αυξάνουν το μέγεθός τους. Ακόμη και μετά την εφαρμογή της ενιαίας αποδεσμευμένης ενίσχυσης οι άμεσες πληρωμές στην Ελλάδα έφθασαν, το 2010, περίπου στα 2 δις. Ευρώ τα οποία κατεβλήθησαν σε 804.731 δικαιούχους κατόχων 3.079.000 δικαιωμάτων, χωρίς να μειώσει τις περιφερειακές ανισότητες αλλά θέτοντας, εκ νέου, το ζήτημα του ποιος είναι ο «ενεργός αγρότης», κάτι που θα έπρεπε να είχε λύσει προ ετών η ανάθεση στην ΠΑΣΕΓΕΣ της κατάρτισης του Μητρώου Αγροτών και το υπουργείο γεωργίας αντιμετωπίζει με έκδηλη αμηχανία και αναποφασιστικότητα. Επιτρέψτε μου να τελειώσω με δυο λόγια για αυτό το άκρως κρίσιμο ζήτημα επιστρέφοντας, από άλλο δρόμο, στην αμφιλεγόμενη και συγκεχυμένη έννοια της «αγροτιάς».

Κάνοντας ένα απολογισμό της εφαρμογής της ΚΑΠ στην Ελλάδα υποτίθεται ότι θα έπρεπε να γνωρίζουμε ποια ήταν η επίπτωσή της στο αυτονόητο κρίσιμο μέγεθος του ενεργού

πληθυσμού στη γεωργία. Μην απορήσετε αν σας βεβαιώσω ότι δεν γνωρίζουμε. Οι γεωργοοικονομολόγοι εκτιμούν ότι η απασχόληση έχει μειωθεί από 30,3% της συνολικής απασχόλησης το 1980 σε 12,6%. Μια ασφαλής ένδειξη του εκσυγχρονισμού του τομέα, κατά τα δυτικοευρωπαϊκά αναπτυξιακά πρότυπα. Οι κοινωνιολόγοι, όμως, μας επιστούν την προσοχή σε ανάλογες εκτιμήσεις. Θέτοντας υπό εξέταση τις στατιστικές κατηγορίες που χρησιμοποιούν οι διαθέσιμες εθνικές πηγές (ετήσιες Γεωργικές Στατιστικές Ελλάδος, δεκαετείς Απογραφές Γεωργίας και Κτηνοτροφίας, Έρευνες Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού). «Τα στατιστικά δεδομένα, λοιπόν, που έχουμε για την απασχόληση στη γεωργία και τον αγροτικό χώρο είναι», ισχυρίζεται η ερευνήτρια του ΕΚΚΕ Έρση Ζακοπούλου, «ελλιπή, και αντιφατικά οδηγώντας στην ανάδειξη μερικών όψεων μιας ρευστής πραγματικότητας που, νομίζω, δικαίως θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι τελικά μας διαφεύγει». Από τα αδημοσίευτα στοιχεία που δίνει απευθείας η ΕΣΥΕ στην Eurostat προκύπτει, κατά την Ζακοπούλου, η σημαντικότητα της γεωργίας ως δεύτερης απασχόλησης των πολυαπασχολούμενων αλλά και αποτυπώνεται ο βαθμός στον οποίο τα μέλη των μεσάίων και ανώτερων στρωμάτων του αστικού χώρου συντηρούν αγροτική εκμετάλλευση⁸.

Εν όψει της σταθεροποίησης των δαπανών σε επίπεδο κάτω του 45% του κοινοτικού προϋπολογισμού και της στρατηγικής επιλογής της ΚΑΠ υπέρ της πολυαπασχόλησης στον αγροτικό χώρο ενώ κορυφώνεται η δημοσιονομική κρίση της χώρας και η ανεργία, λόγω της οποίας «απειλείται», από δημοσκόπηση του υπουργείου γεωργίας, ότι «ένα με ενάμιση εκατομμύριο νέοι, υψηλού μορφωτικού επιπέδου, σχεδιάζουν την επιστροφή τους στην ύπαιθρο και την ενασχόλησή τους με τον αγροτικό τομέα», η περαιτέρω ασάφεια του ορισμού του «ενεργού αγρότη»

δεν μπορεί να συνεχισθεί. Σύμφωνα με τη νέα ΚΑΠ ως ενεργός αγρότης ορίζεται εκείνος που δικαιούται άμεσων ενισχύσεων όταν το εξωγεωργικό του εισόδημα είναι λιγότερο των 100.000 ευρώ. Δηλαδή ο δημόσιος υπάλληλος που ζει στην Αθήνα και εισπράττει ενισχύσεις από λάδι ύψους 5.000 ευρώ χαρακτηρίζεται ως ενεργός αγρότης. Πώς θα ανταποκριθεί σε αυτή την πρόκληση η σημερινή πολιτική ηγεσία μιας χρεοκοπημένης οικονομίας; Μια ενδιαφέρουσα διάσταση της απάντησης που θα δοθεί είναι ότι, ίσως, από εκεί, σε συνδυασμό με τα ολοκληρωμένα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης και την ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται ήδη και θα αποδοθεί μετά το 2013 στον δεύτερο πυλώνα αρχίσει το ξήλωμα του πουλιόβερ του κρατικού κορπορατισμού, ο οποίος επικαθόρισε, μετά το 1981, την προβληματική προσαρμογή της ελληνικής γεωργίας στους διαρκώς μεταβαλλόμενους στόχους της πλέον δυναμικής πολιτικής της ΕΕ, την ΚΑΠ.

¹ Ανακοίνωση στο 3ο Συνέδριο της Ελληνικής Πανεπιστημιακής Ένωσης Ευρωπαϊκών Σπουδών με θέμα: 1962-2012: 50 Χρόνια Ευρωπαϊκής Πορείας της Ελλάδας. Απολογισμός και Προοπτικές. Αμφιθέατρο Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα, 31 Μαΐου 2012

² Βλέπε σχετικά το κλασικό έργο της Rosemary Fennel, Η Κοινή Αγροτική Πολιτική. Συνέχεια και Αλλαγή, Επιμέλεια Ναπολέων Μαραβέγιας. Εκδόσεις Θεμέλιο/Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

³ Βλέπε σχετικά για την ιστορική προέλευση και διαδρομή του ετεροπροσδιορισμού των αγροτικών από τα αστικά συμφέροντα το τεκμηριωμένο και αναλυτικό εξαντλητικό πόνημα του Δ. Παναγιωτόπουλου, Αγροτικό Κόμμα Ελλάδος Όψεις του αγροτικού κινήματος στην Ελλάδα. Εκδ. Πλέθρον/Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2010.

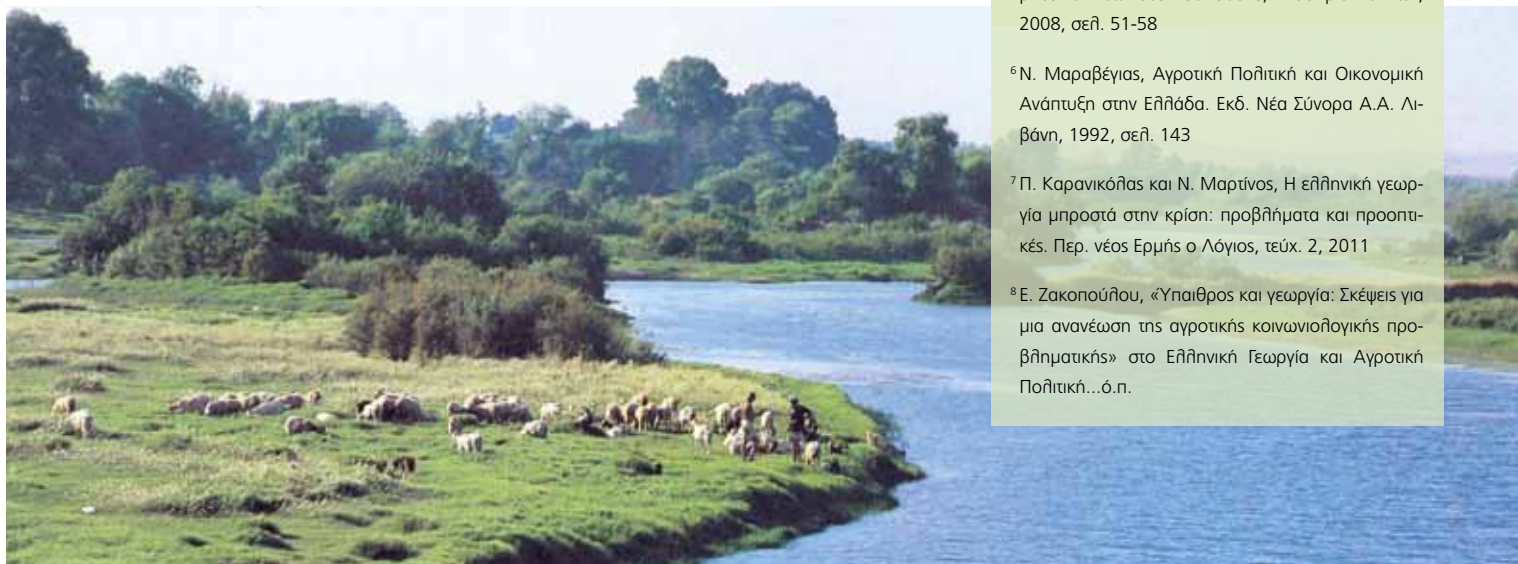
⁴ Βλ. σχετ. Γ. Θ. Μαυρογορδάτος, Ομάδες πίεσης και Δημοκρατία. Εκδόσεις Πατάκι, 2001, σελ. 103-110

⁵ Βλ. σχετ. Δ.Ν. Μπουρδάρη, Δημοσιονομικές πτυχές της εφαρμογής της ΚΑΠ στην Ελλάδα, στο Ελληνική Γεωργία και Αγροτική Πολιτική. Επιμέλ. Κ.Κριμπάς και Λεωνίδας Λουλουδής, Ακαδημία Αθηνών, 2008, σελ. 51-58

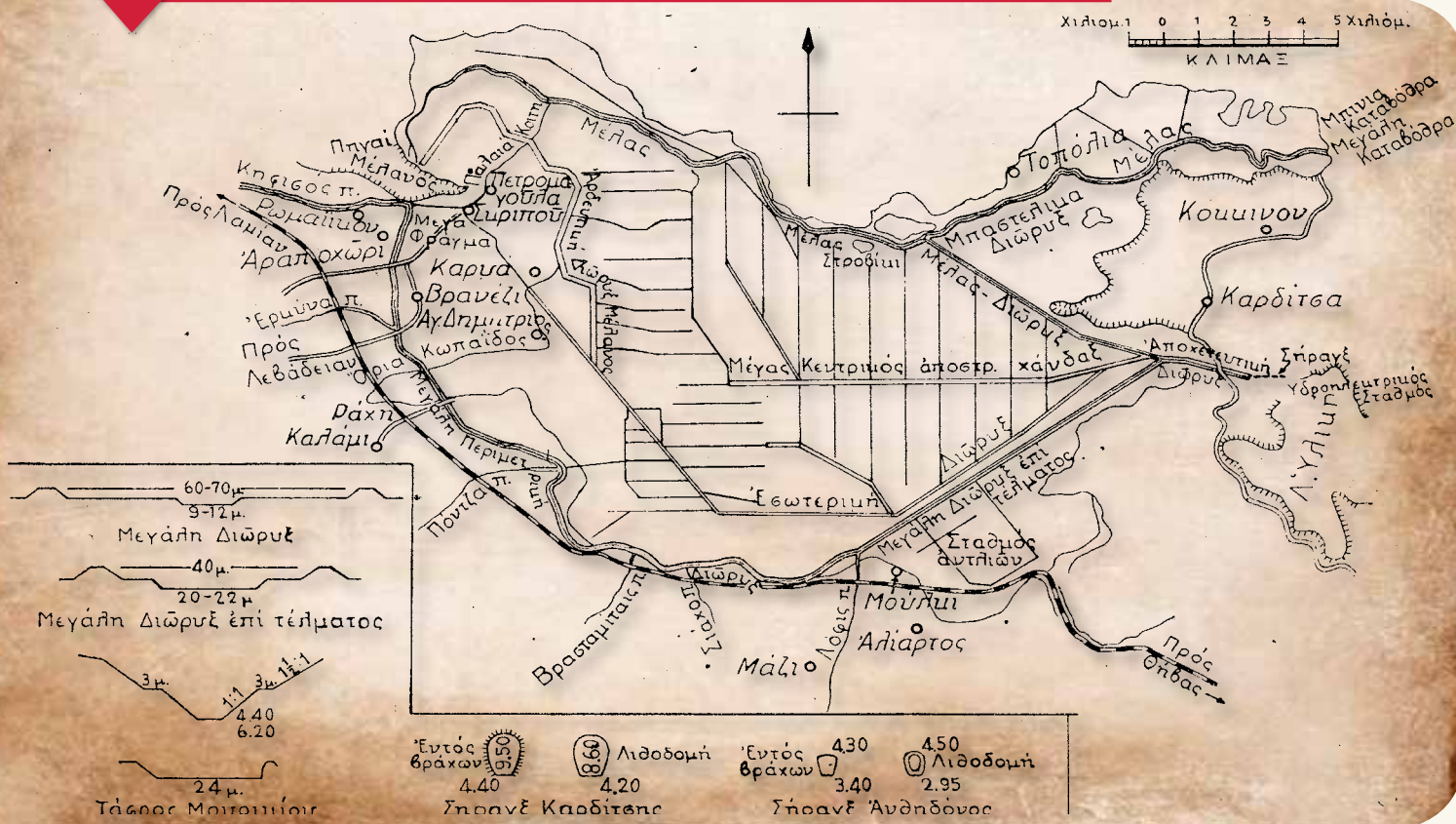
⁶ Ν. Μαραβέγιας, Αγροτική Πολιτική και Οικονομική Ανάπτυξη στην Ελλάδα. Εκδ. Νέα Σύνορα Α.Α. Λιβάνη, 1992, σελ. 143

⁷ Π. Καρανικόλας και Ν. Μαρτίνος, Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές. Περ. νέος Ερμής ο Λόγιος, τεύχ. 2, 2011

⁸ Ε. Ζακοπούλου, «Υπαιθρος και γεωργία: Σκέψεις για μια ανανέωση της αγροτικής κοινωνιολογικής προβληματικής» στο Ελληνική Γεωργία και Αγροτική Πολιτική...ό.π.

αγρόκτημα Κωπαίδας του Γ.Π.Α.

Χάρτης της Κωπαίδας με το αποστραγγιστικό δίκτυο (Χιώτης 1940).

Αγγίζοντας τα 60 χρόνια ζωής

Από το παρελθόν...

Η πεδιάδα της Κωπαίδας, που έχει σχηματισθεί από ένα επίπεδο τεκτονικό βύθισμα, κάποτε ήταν λίμνη που την τροφοδοτούσαν οι ποταμοί Βοιωτικός, Κηφισός και Μέλας και ρέματα. Τους καλοκαιρινούς μήνες μετατρεπόταν σε ρηχό τέλμα. Στους ομηρικούς χρόνους έγινε η πρώτη αποξήρανση της από τους Μινυείς (Ιλιάδα Β') με συνδυασμό έργων (αναχώματα, εκβάθυνση καταβοθρών, διάνοιξη υπόγειας σήραγγας). Τότε χτίζεται και η τετράπυλη ακρόπολη του Γλα που είχε την μεγαλύτερη οχυρωμένη επιφάνεια σε σύγκριση με τις άλλες μυκηναϊκές ακρόπολεις. Στο τέλος των μυκηναϊκών χρόνων η συντήρηση των έργων εγκαταλείπεται, πιθανώς λόγω εισβολής των Θηβαίων, και η λίμνη ξαναδημιουργείται.

Το σχέδιο της σύγχρονης αποξήρανσης της λίμνης εμφανίζεται πάλι το 1865 όταν το

Ελληνικό κράτος συμφωνεί με Γαλλική εταιρία να υλοποιήσει σχετική μελέτη. Την Γαλλική εταιρία, λόγω οικονομικής αδυναμίας, την διαδέχεται η Αγγλική εταιρία Lake Copais Co L.T.D., η οποία μετά από συμπληρωματικά έργα αποξήρανσης (Σχέδιο 1) αποδίδει στην καλλιέργεια 176 χιλιάδες στρέμματα. Το 1953 γίνεται απαλλοτρίωση και διανομή των εκτάσεων στους αγρότες της περιοχής.

Τότε λοιπόν παραχωρούνται στην Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών 1.000 στρ. (Σχέδιο 2) και το 1962 άλλα 70 στρ. στη θέση Μαυρομμάτι. Από τότε το αγρόκτημα καλλιεργείται συνεχώς με φυτά μεγάλης καλλιέργειας και παράλληλα χρησιμοποιείται για πειραματισμό. Τα τελευταία χρόνια 300 περίπου στρέμματα καλλιεργούνται βιολογικά και πιστοποιούνται από πιστοποιητικό οργανισμό.

ΡΟΙΚΟΣ ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΕΩΠΟΝΟΣ
ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ

Η σημερινή δομή και υποδομή

Σήμερα το αγρόκτημα διοικείται από το Δ.Σ. της Εταιρείας Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας του Γ.Π.Α., από το οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις διαχείρισης του, η υλοποίηση των οποίων γίνεται υπό την επίβλεψη του Διευθύνοντα Συμβούλου, Αντιπρύτανη, κ. Επαμ. Παπλωματά. Το Δ.Σ. έχει ορίσει δύο επιτροπές. Η Επιτροπή Προγραμματισμού Καλλιεργειών αποφασίζει για το ποια φθινοπωρινά και εαρινά είδη θα καλλιεργηθούν και, όταν απαιτείται, γίνεται σχετική έρευνα αγοράς. Η Επιτροπή Πωλήσεων Παραγομένων Προϊόντων προβαίνει σε δημόσιους διαγωνισμούς για την πώληση των προϊόντων και αξιολογεί τις προσφορές.

Το αγρόκτημα επιβλέπεται από δύο γεωπόνους, τους κ.κ. Ρ. Θανάπουλο και Ευστ. Κάναρο. Σ' αυτό εργάζονται τρεις χειριστές αγροτικών μηχανημάτων, οι κ.κ. Δ. Αθανασάκης, Αθ. Δημητρίου και Β. Λιάκος, που εκτελούν τις απαραίτητες καλλιεργητικές εργασίες. Διαθέτει ένα σχετικά ικανοποιητικό εξοπλισμό σε γεωργικούς ελκυστήρες και παρελκόμενα που, πριν δύο χρόνια, ανανεώθηκε με την αγορά τριών αναστρεφόμενου αρότρου και σπαρτικής σιτηρών. Παρόλα αυτά ο εμπλουτισμός του με άλλα παρελκόμενα, όπως σύγχρονο ψεκαστικό, φρέζα, σπαρτική ακατεργασίας εδάφους, θα συμβάλει στην βελτίωση του παραγόμενου έργου. Το αρδευτικό δίκτυο επίσης βελτιώθηκε με την αντικατάσταση των παλιών υδροληψιών με νέες, τύπου Schlumberger C DN 100 με αντιπαγετική προστασία. Τέλος ο εξοπλισμός του αγροκτήματος συμπληρώθηκε με την παραχώρηση θεριζοαλωνιστικής μηχανής (φώτο 1) από το Εργαστήριο Γεωργικής Μηχανολογίας (Καθηγητές κ.κ. Γρ. Λαμπρινός και Αθ. Νάτσος). Η θεριζοαλωνιστική μηχανή μετά από κοπιώδη επισκευή, από τους κ.κ. Α. Κρητικό και Αθ. Δημητρίου, συγκόμισε τον αραβόσιτο (φώτο 2), μετά την ευγενική παραχώρηση της τράπεζας συλλογής αραβόσιτου από τους κ.κ. Γ. και Λ. Μπουντούλη και έχει επίσης την δυνατότητα να συγκομίσει τις φθινοπωρινές καλλιεργείες. Όμως και άλλες υποδομές (π.χ. σιλό, εξοπλισμός καθαρισμού και συσκευασίας προϊόντων) θα βελτίωναν την αποδοτικότητα του αγροκτήματος.

Η επιστημονική διαχείριση

Τα τελευταία χρόνια έχουν καλλιεργηθεί μαλακό και σκληρό στάρι, κριθάρι, βρώμη, αραβόσιτος, σόργο, μηδική, κτηνοτροφικό κουκί, βίκος, σόγια, βαμβάκι και ηλιάνθος. Τα προβλήματα που ανακύπτουν αντιμετωπίζονται σε συνεργασία με τα Εργαστήρια του Γ.Π.Α. ή και με άλλα ιδρύματα. Π.χ. για την παρακολούθηση του πράσινου σκουληκιού λειτουργούν παγίδες φερομόνης και συλλέ-

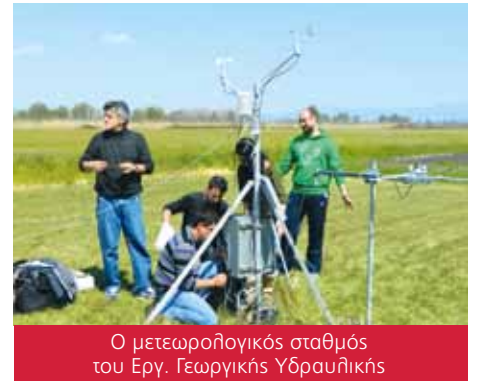

Η θεριζοαλωνιστική εν δράση στο κτήμα Κωπαίδας.

γονται δείγματα προς εξέταση από το Εργαστήριο Γεωργικής Εντομολογίας και Ζωολογίας. Ή για τη μέτρηση των υπολειμμάτων δραστηκών ουσιών φυτοπροστατευτικών προϊόντων στο έδαφος έγιναν αναλύσεις στο Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο και σε ιδιωτικό εργαστήριο. Όλα τα δείγματα βρέθηκαν με περιεκτικότητες μικρότερες από τα κατώτατα όρια. Πολύτιμα συμπεράσματα εξάγονται και από την γεωργική πράξη. Π.χ. η δημιουργία σποροκλίβης για σιτηρά υπό βιολογική καλλιέργεια με άροτρο ή με καλλιεργητή, μετά από μηδική, έδειξε ότι με τον καλλιεργητή επαναεμφανίστηκαν τα ζιζάνια της μηδικής ενώ με το άροτρο δεν φύτρωσαν ζιζάνια. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στο ιστορικό κάθε αγροτεμαχίου που συμβάλλει στις σωστές επιλογές. Γνωρίζουμε ότι στο αγροτεμάχιο 4 πριν αρκετές δεκαετίες η καλλιέργεια κτηνοτροφικού κουκιού παρασιτίστηκε από οροβάγχη (προσωπική επικοινωνία με καθηγήτη κ. Α. Καραμάνο που το πληροφορήθηκε από Κ. Νιάβη και Δ. Ταλλήλην). Το αγρόκτημα Κωπαίδας έχουν συνδράμει επίσης τα Εργαστήρια (αλφαβητικά): Γεωργίας, Γεωργικής Υδραυλικής, Γεωργικής Χημείας, Γεωργικού Πειραματισμού και Βελτίωσης Φυτών, Φυτοπαθολογίας, Χημείας κ.ά., προς τα οποία εκφράζονται ευχαριστίες.

Η ερευνητική και εκπαιδευτική πλευρά

Το αγρόκτημα Κωπαίδας συνδράμει το ερευνητικό έργο των Εργαστηρίων του Γ.Π.Α., με μια ιδιαίτερη σημαντική λειτουργία, την πραγματοποίηση της εργασίας πεδίου διδακτορικών διατριβών. Η τελευταία είχε τίτλο: Ποιοτική και ποσοτική μελέτη Ακάρεων και Θυσανοπτερών σε είδη του γένους *Medicago* (οικ. Fabaceae) και Κοίλοπτερων εδάφους σε καλλιεργούμενη μηδική (*Medicago sativa* L.), και εκπονήθηκε από τον Δρ. Ευάγγελο Μπαδιερίτακν. Αντίστοιχα πραγματοποιήθηκαν και πτυχιακές εργασίες (Σχέδιο 2). Επίσης έχουν εκτελεστεί μεγάλα ερευνητικά προγράμματα, όπως του Εργαστηρίου Γεωργικής Υδραυλικής: «Ορθολογική εφαρμογή της άρδευσης και της αποστράγγισης κάτω από Ελληνικές συνθήκες—Εξαμεισοδιαπνοή» (1990 – 1996), τα αποτελέσματα του οποίου δημοσιεύθηκαν

Ο μετεωρολογικός σταθμός του Εργ. Γεωργικής Υδραυλικής

σε 6 έγκριτα περιοδικά, σε συνέδρια με κριτές και εκπονήθηκαν δύο διδακτορικές διατριβές. Πρόσφατα το ίδιο Εργαστήριο, με την επίβλεψη του Επ. καθηγητή κ. Στ. Αλεξανδρή, εγκατέστησε μικρομετεωρολογικό σταθμό εξαμεισοδιαπνοής αναφοράς (Grass reference evapotranspiration station) (φώτο 3). Το αγρόκτημα επισκέπτονται φοιτητές στα πλαίσια των εκπαιδευτικών εκδρομών τους όπως και ξένοι ερευνητές στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «Legume-supported cropping systems for Europe» (Συστήματα καλλιέργειας στην Ευρώπη βασιζόμενα στα ψυχανθή) με συντονιστές τους αν. καθηγητές κ.κ. Δ. Μπιλάλη και Δ. Σάββα.

Προς το μέλλον...

Σε λίγους μήνες το αγρόκτημα Κωπαίδας θα συμπληρώσει 60 χρόνια «ζωής». Μια κριτική ανασκόπηση των δραστηριοτήτων του που αναπτύχθηκαν σε έξι δεκαετίες θα προσφέρει τη δυνατότητα εξαγωγής σημαντικών συμπερασμάτων. Στα συμπεράσματα αυτά μπορεί να βασιστεί ένας σχεδιασμός που θα εξασφαλίζει την οικονομική βιωσιμότητά του και θα αναδεικνύει νέους προσανατολισμούς για τη γεωργία του μέλλοντος. Η συντριπτική πλειοψηφία των Εργαστηρίων μπορεί να βρει στο αγρόκτημα πεδία έρευνας και εφαρμογής αποτελεσμάτων και καινοτομιών. Η συγκρότηση μιας Επιστημονικής Επιτροπής από εκπροσώπους των 7 τμημάτων θα μπορούσε να συμβάλει στην διάχυση των ερευνητικών αποτελεσμάτων προς το αγρόκτημα και αντίστροφα (τα προβλήματα του αγροκτήματος προς τα Εργαστήρια). Χρειάζεται να εξεταστεί πώς, μέσα από ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα επενδύσεων, θα φτάσουμε από την χύμα πώληση στην συσκευασία και στην ετικέτα, το οποίο θα δημιουργεί προστιθέμενη αξία για τα παραγόμενα προϊόντα. Τελικά σε ποια κατεύθυνση και πώς θα αναπτυχθεί το αγρόκτημα είναι υπόθεση της πανεπιστημιακής κοινότητας του Γ.Π.Α., αρκεί να κατανοηθεί η πολυδιάστατη σημασία του εγχειρήματος.

Τάσος Μαρκόγιαννου

Επίκουρος Καθηγητής Γ.Π.Α.
(1966 - 2012)

Σαν αστροπελέκι έπεσε αναπάντεχα η θλιβερή είδηση της εκδημίας σου. Για όλους εμάς, την ακαδημαϊκή κοινότητα του Τμήματος Επιστήμης Φυτικής Παραγωγής του Γ.Π.Α., η από κάθε πλευρά λαμπρή παρουσία σου στο ίδρυμα που σπούδασες και διακονούσες ήταν δεδομένη και αυτονόητη. Με το επιβλητικό παρουσιαστικό σου, το χαμόγελο που μόνιμα στόλιζε το πρόσωπό σου, με τη φιλική προς όλους συμπεριφορά σου, με την έμφυτη ευγένεια και αγωγή σου, με την καλλιέργεια πνεύματος που σε χαρακτήριζε, με την ανυπόκριτη συναδελφικότητά σου, ήσουν αγα-

πητός και οικείος σε όλους, στους συναδέλφους και στους μαθητές σου. Ήσουν κυριολεκτικά το διαμάντι του Τμήματος.

Ο Τάσος Μαρκόγιαννου ήταν γέννημα και θρέμμα του Γ.Π.Α. Υπήρξε αριστούχος και Διδάκτωρ του Γ.Π.Α., μεταδιδασκωτής υποτρόφος, και εξαιρετος ερευνητής στο δύσκολο πεδίο των μηχανισμών δράσης των φυτοφαρμάκων. Είχε έντονη και συνεχή συμμετοχή σε πολλά ερευνητικά προγράμματα από την Ελλάδα και το εξωτερικό, μεγάλη κινητικότητα και συνεργασίες με ελληνικά και ξένα πανεπιστήμια και αναδείχθηκε επά-

ξια μέλος ΔΕΠ του Πανεπιστημίου μας. Η πορεία του μέσα στο Ίδρυμα ήταν σταθερά ανοδική, αφού ο ίδιος ήταν αφοσιωμένος υποδειγματικά και ισόρροπα στα εκπαιδευτικά και ερευνητικά του καθήκοντα. Είχε ήδη υποβάλει αίτηση για να κριθεί ως Αναπλ. Καθηγητής και ήταν ζήτημα χρόνου η ανέλιξή του και σε αυτή τη βαθμίδα, χάρη στο εξαιρετο επιστημονικό του έργο και το ακαδημαϊκό του ήθος. Βασίσθηκα επάνω του στο δύσκολο έργο της αναμόρφωσης του δικτυακού τόπου του Τμήματος και τα κατάφερε άψογα. Όπως κατάφερνε άψογα να φέρει σε αίσιο πέρας κάθε πρόσθετο έργο που αναλάμβανε. Άφησε τη σφραγίδα του στην επιτυχή ολοκλήρωση σημαντικών έργων του Πανεπιστημίου μας, όπως ο εξοπλισμός των Εργαστηρίων, η αναμόρφωση του Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών και η έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης του Τμήματος. Πάντα παρών στα συλλογικά όργανα, πάντα παρών σε κάθε εκδήλωση, πάντα πρόθυμος και ετοιμοπόλεμος για κάθε πρόσθετο έργο, χωρίς μεμψιμοιρίες, χωρίς αντιρρήσεις. Χαιρόσουν να συνεργάζεσαι μαζί του και ήσουν σίγουρος για το θετικό αποτέλεσμα. Εγγύηση αποτελούσαν η σοβαρότητα και οι ικανότητές του.

Φίλε μας

Είναι δύσκολο και επώδυνο για όλους μας, την οικογένεια, τους συγγενείς και τους συναδέλφους σου, να συνειδητοποιήσουμε τον αδόκητο χαμό σου. Και η οδύνη γίνεται ακόμα πιο δυσβάσταχτη όταν ανατρέπεται η φυσική πορεία των πραγμάτων, όταν ο γονιός αποχωρίζεται το παιδί του και ο δάσκαλος αποχαιρετά τον μαθητή του, και μάλιστα έναν μαθητή για τον οποίο αισθανόταν υπερήφανος. Έναν ολοκληρωμένο άνθρωπο και επιστήμονα, που σύντομα θα κατακτούσε και την κορυφή της ακαδημαϊκής ιεραρχίας. Τη δύσκολη όμως αυτή στιγμή ας θυμηθούμε τη ρήση του Μενάνδρου «ον γαρ οι θεοί φιλοῦσιν αποθνήσκει νέος» και ας προσευχηθούμε να σε συντροφεύει η σκιά του Υψίστου και η αγάπη μας στο μακρινό σου ταξίδι. Ας ευχηθούμε κουράγιο στα αγαπημένα σου πρόσωπα στις δύσκολες στιγμές της απουσίας σου.

Ανδρέας Ι. Καραμάνος
Καθηγητής Γ.Π.Α.

Δημήτρης Παπαδόπουλος

Αγροτοκοινωνιολόγος

(1964 - 2012)

Πέρσι την άνοιξη έφυγε πρόωρα από τη ζωή ο Δημήτρης Παπαδόπουλος, άνθρωπος υψηλού ήθους, συνάδελφος και αγαπητός φίλος αλληλά, ίσως, πάνω απ' όλα, ένας αυθεντικός εκπρόσωπος της ευάριθμης νέας γενιάς των επιστημόνων της αγροτικής κοινωνιολογίας. Για όλους αυτούς τους λόγους, όσοι τον γνωρίσαμε φιλικά ή συνεργαστήκαμε μαζί του έχουμε τη βαθιά αίσθηση του πολλαπλού κενού που αφήνει η αδόκητη απώλειά του.

Ο Παπαδόπουλος είχε γεννηθεί στις 25 Απριλίου του 1964 και καταγόταν από την Κορινθία. Είχε λάβει το πτυχίο του από το τότε Τμήμα της Γεωργικής Οικονομίας του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών το έτος 1988. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο γνωστό Γεωπονικό Πανεπιστήμιο του Wageningen της Ολλανδίας, στον τομέα Διαχείρισης Συστημάτων Γνώσης, από όπου πήρε πτυχίο MSc. το 1995. Εκεί δούληψε υπό την επίβλεψη του αναγνωρισμένου Χιλιανού ανθρωπολόγου, καθηγητή Alberto Arce και εκπόνησε διατριβή με τίτλο: «*Από τις διαπραγματεύσεις στα δίκτυα. Μια μελέτη των τροχιών υπευθυνότητας στη διεπιφάνεια μεταξύ της γραφειοκρατίας στις αγροτικές περιοχές και των δυναμικών γεωργών στην Ελλάδα*». Ευρισκόμενος συμπτωματικά την ίδια εποχή στο Wageningen, στο πλαίσιο εκπαιδευτικής μου άδειας, άκουσα αρκετές φορές τον απαιτητικό Αθληπέρο να εκφράζεται με ενθουσιασμό για τον νεαρό έλληνα φοιτητή του, προεξοφλώντας την επιτυχία του εξέλιξη. Δύο χρόνια μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, ο Παπαδόπουλος, συνεχίζοντας με επιτόπια έρευνα τη δουλειά της Ολλανδίας, υπό την θερμή ενθάρρυνση του πρώην Καθηγητή και Διευθυντή του Φροντιστηρίου Συγκριτικής Γεωργίας και Γεωργικών Εφαρμογών Αλέξανδρου Παναγιώτου, ανακηρύχθηκε διδάκτορας υποβάλλοντας διατριβή με τίτλο: «Αξιολόγηση του συστήματος Γε-

ωργικών Εφαρμογών στην Ελλάδα. Συγκριτική ανάλυση και διερεύνηση εκσυγχρονιστικών αναγκών».

Έχοντας εργασθεί μια πενταετία στο παραπάνω Φροντιστήριο ως συμβασιούχος ερευνητής σε ανταγωνιστικά προγράμματα ευρωπαϊκής και κρατικής χρηματοδότησης, ο Παπαδόπουλος εξελέγη, το 2001, Ερευνητής Δ' στο Ινστιτούτο Γεωργοοικονομικών και Κοινωνιολογικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας. Στο εν λόγω Ινστιτούτο συμμετείχε ενεργά σε ερευνητικά προγράμματα προσφέροντας, ειδικότερα, με τον δικό του θεωρητικό εξοπλισμό, στην αναδιάρθρωση προβληματικών κλάδων της ελληνικής γεωργίας όπως του καπνού, του βάμβακος και του ελαιολάδου.

Το δημοσιευμένο έργο του Παπαδόπουλου σε επιστημονικά περιοδικά, μονογραφίες σε συλλογικούς τόμους και οι ανακοινώσεις του σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια διακρίνεται για την υψηλή και καινοτόμο ποιότητά του. Από αυτό το έργο ξεχωρίζουν μεταξύ άλλων, ως αντιπροσωπευτικά της ιδιαίτερης και πρωτότυπης προβληματικής του συγγραφέα τους, πέραν των διατριβών του, τα άρθρα: «Υπεύθυνες δηλώσεις στην ελληνική δημόσια διοίκηση: ένα θεσμικό μέσο αντίστασης της γραφειοκρατίας στον εκσυγχρονισμό» (περ. Ελληνική Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών τεύχ. 91, 1996) που συνοπογράφει με τον συνάδελφο Αν. Καθηγητή Α. Κουτσούρη, «Σημεία, κεφάλαια, δίκτυα. Μια αναλυτική προσέγγι-

ση για τη νομότυπη διαφθορά» (περ. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τεύχ. 14, 1994) και “Side effects of bureaucratic formalism: some administrative aspects of CAP implementation in Greece” (περ. Sociologia Ruralis, τόμος 37, τεύχ. 2, 1997). Και μόνο χάρις σε αυτά τα έργα, έχω, και όχι μόνο εγώ, την πεποίθηση ότι ο Παπαδόπουλος διεκδικεί με τις έρευνές του για τη γραφειοκρατία και τη διαφθορά της διοίκησης, ως εκδηλώσεις μιας ιστορικά θεμελιωμένης αντιαναπτυξιακής νοοτροπίας και συμπεριφοράς, περίοπτη θέση στην ολιγομελή ακαδημαϊκή ελίτ που ανανέωσε την αγροτική κοινωνιολογία στον τόπο μας κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες. Το έργο του, επίκαιρο όσο πότε σήμερα, στην Ελλάδα της πολιτικής και κοινωνικής χρεοκοπίας, αξίζει να ξαναδιαβασθεί και να μελετηθεί σαν να γράφτηκε μόλις χθες.

Θα ήταν, όμως, άδικο προς τον εκλιπόντα φίλο και συνάδελφο να τελειώσω αυτές τις, ούτως ή άλλως, λίγες γραμμές αφιερωμένες στη μνήμη του χωρίς να υπογραμμίσω το απαράμιλλο ήθος του ανθρώπου Δημήτρη Παπαδόπουλου. Μονήρης ως και ασκητικός στον ιδιωτικό του βίο, λιγομίλητος, σχεδόν σιωπηλός στις συναδελφικές παρέες, τις οποίες, εντούτοις επεδίωκε, ο Δημήτρης, σκληρός μόνο έναντι των αρχών του, ήταν η προσωποποίηση της ευγένειας, της ανιδιοτέλειας και της προσφοράς χωρίς την προσδοκία ανταλλαγμάτων. Η «πατρὶς ευγνωμονούσα», όπως ἀλλήλωσε το συνηθίζει, αγνόησε ή αδιαφόρησε για τις εμφανέστερες αρετές του. Γνωρίζοντας πλέον πόσο εύθραυστος ήταν αυτός ο ξεχωριστός άνθρωπος, ελπίζω, το ίδιο να μην ισχύει ούτε κατ’ ελάχιστον, και για μας τους φίλους και συναδέλφους του που δεν αγνοούσαμε ποιος ήταν ο Δημήτρης Παπαδόπουλος και τι μπορούσε ακόμη να προσφέρει στην επιστήμη και την ελληνική κοινωνία, αν δεν αποχωρούσε τόσο πρόωρα και αθόρυβα, όπως ἀλλήλωσε το συνηθίζει, από τη ζωή.

Λεωνίδας Λουηλούδης
Καθηγητής Γ.Π.Α.

Σπύρος Σγουρός

Γεωπόνος, Ιδρυτής Δ.Η.Ω.
(1962 - 2012)

Ο Σπύρος ήταν από τους εμπνευστές και από τα μέλη που δημιούργησαν τη ΔΗΩ και την ακολούθησαν και τη στήριξαν στα εύκολα και στα δύσκολα. Προσέφερε τη γνώση και τις υπηρεσίες του από τη σύστασή της μέχρι και το Σάββατο 19 Μαΐου 2012 που αιφνίδια έφυγε από κοντά μας.

Υποστήριξε με πάθος το οικολογικό κίνημα και τη βιολογική γεωργία και πάντα έθετε ως προτεραιότητα το σεβασμό στο περιβάλλον και τη διατήρηση των κοινωνικών και οικολογικών αξιών. Ήταν πνεύμα δημιουργικό με καινοτόμες ιδέες, προτάσεις και πολιτική σκέψη και συνέβαλλε στην εδραίωση της οικολογίας στην Ελλάδα ως μέρος της σύγχρονης πραγματικότητας και όχι ως όραμα ή ιδεολογία μερικών.

Ο Σπύρος γεννήθηκε το 1962 στην Κέρκυρα.. Ήταν γεωπόνος, Πτυχιούχος του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών του Τμήματος Γεωργικής Οικονομίας. Ιδρυτικό στέλεχος της ΔΗΩ, της οποίας διετέλεσε Πρόεδρος από το 1993 έως 2010 και Γενικός Διευθυντής από το 1994 έως το 2012. Από το 1999 μέχρι το 2005 διετέλεσε Αντι-

πρόεδρος του Μεσογειακού Τμήματος της IFOAM (Παγκόσμιο Κίνημα για τη Βιολογική Γεωργία) και από το 2008 μέλος του ΔΣ της HellaCert της Ελληνικής Ένωσης Διαπιστευμένων Φορέων Επιθεώρησης Πιστοποίησης.

Από τη δεκαετία του 80 συμμετείχε σε οικολογικές οργανώσεις όπως η Οικολογική Πρωτοβουλία, η Εναλλακτική Κίνηση Οικολόγων, η Οικολογική Ομάδα Φοιτητών Γεωπονικής, η Οικολογική Εφημερίδα, οι Οικολόγοι Εναλλακτικοί καθώς και σε κοινωνικές πρωτοβουλίες ενάντια στα μεταλλαγμένα, την κοινωνικά υποστηριζόμενη γεωργία, τη στήριξη και ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας και στο ΓΕΩΤΕΕ και την Ενωτική Οικολογική Συσπείρωση.

Ως μέλος των Οικολόγων Πρασίνων, ήταν συντονιστής της θεματικής ομάδας για τη γεωργία και τα τρόφιμα και αναπληρωματικό μέλος της Περιφερειακής Γραμματείας Αττικής.

Ήταν παντρεμένος με τη Φαίη Νιάρχου με την οποία απέκτησε δύο παιδιά το Γιάννη και τον Παναγιώτη.

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΕΚΤΟΣ ΕΔΑΦΟΥΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΒΒΑΣ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Γ.Π.Α.

Εκδόσεις:
ΕΚΔ. ΑΓΡΟΤΥΠΟΣ,
ΑΘΗΝΑ 2012
σ. 525

Γ. Ν. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Οι καλλιέργειες εκτός εδάφους ή υδροπονικές καλλιέργειες, όπως επίσης λέγονται, είναι τεχνολογικά εξελιγμένες μέθοδοι γεωργικής παραγωγής στις οποίες δεν χρησιμοποιείται το φυσικό έδαφος. Με τις μεθόδους αυτές τα φυτά καλλιεργούνται είτε πάνω σε πορώδη αδρανή υποστρώματα στα οποία προστίθεται θρεπτικό διάλυμα ή σε σκέτο θρεπτικό διάλυμα.

Οι καλλιέργειες εκτός εδάφους προσφέρουν κοινωνικά, περιβαλλοντικά, και οικονομικά οφέλη, γιατί δίνουν τη δυνατότητα να παραχθεί τροφή σε ακραιοποιημένες πετρώδεις εκτάσεις ή ακόμη και σε ταράτσες της αστικής κατοικίας, εξοικονομώντας νερό και όταν γίνονται σωστά δεν επιβαρύνουν με ρύπανση τα υπόγεια νερά, αυξάνουν το μέγεθος της παραγωγής και βελτιώνουν τη ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων. Μπορεί κάποιος να αναρωτηθεί: «Μα, αφού προσφέρουν τόσα αυτάς οι μέθοδοι παραγωγής γιατί είναι περιορισμένη η εξάπλωσή τους στη χώρα μας;». Η απάντηση, που προκύπτει από την πραγματικότητα της αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα, είναι: "ο περιορισμένος αριθμός τεχνικών που διαθέτει τεκμηριωμένη γνώση στο θέμα αυτό για τη μεταφορά της στη παραγωγή". Η ανάγκη επομένως για επιμόρφωση στις καλλιέργειες εκτός εδάφους είναι μεγάλη και θεωρώ ότι το βιβλίο του Δ. Σάββα αποτελεί μια πολύ σημαντική πηγή γνώσης, που θα βοηθήσει και αυτό στην ενημέρωση των τεχνικών της παραγωγής, ώστε να αναπτυχθεί μια παραγωγική διαδικασία τόσο σημαντική για την αξιοποίηση των συνθηκών της χώρας μας.

Ο καθηγητής κ. Δημήτριος Σάββας, εκλεκτός επιστήμονας στα θέματα της θρέψης φυτών, με το βιβλίο του «Καλλιέργειες Εκτός Εδάφους» προσέφερε μία πολύ χρήσιμη σύνθεση πάνω σε ένα καυτό θέμα της Κηποκομίας. Στο βιβλίο του καταγράφονται και εξετάζονται όλα τα σχετικά με τα υποστρώματα καλλιέργειας, τους εξοπλισμούς των εγκαταστάσεων, τα συστή-

ματα καλλιέργειών, τη θρέψη – λίπανση των φυτών, την άρδευση και τη τεχνική καλλιέργειας των διαφόρων φυτών. Πρόκειται για μία ευρεία παρουσίαση των θεμάτων, με πλήθος πηγών αναφοράς.

Από την ανάγνωση του βιβλίου γίνεται προφανές, ότι ο συγγραφέας εκτός από την ακαδημαϊκή του ιδιότητα, έχει πραγματικά ασχοληθεί ερευνητικά και έχει προβληματιστεί και σε πρακτικό επίπεδο με τα θέματα αυτά. Είναι ένα βιβλίο καλά γραμμένο, σοβαρό και εύστοχο, η γλώσσα είναι απλή και κατανοητή. Η αξία του βιβλίου έγκειται στο γεγονός ότι ο συγγραφέας παρουσιάζει σε βάθος με κάθε λεπτομέρεια το θέμα του. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι είναι ένα πολύ χρήσιμο βιβλίο για διδασκαλία στα σχετικά Πανεπιστημιακά ιδρύματα και για ενημέρωση των γεωπόνων.

Η εμφάνιση και η ποιότητα της έκδοσης είναι πολύ καλή με πλήθος έγχρωμων φωτογραφιών και σχημάτων. Είναι γραμμένο σε απλή γλώσσα και διαβάζεται εύκολα. Η χρήση της γλώσσας είναι άριστη. Αποτελείται από 525 σελίδες, το μέγεθος της σελίδας είναι μεγάλο και η γραμματοσειρά είναι κανονική. Το αποτέλεσμα είναι ένα σχετικά μεγάλο όγκο και σχετικά βαρύ βιβλίο. Όπως προανέφερα το βιβλίο αυτό έχει πολλά να δώσει στους σπουδαστές των σχετικών ΑΕΙ και τους Γεωπόνους, αλλά και γενικότερα σε κάποιον που προσπαθεί να καταλάβει τις διαδικασίες στις καλλιέργειες εκτός εδάφους.

Ο συγγραφέας τεκμηριώνει απόλυτα τα όσα γράφει και μάλιστα με πολύ μεγάλο πλήθος πηγών. Το επίπεδο της δουλειάς είναι -και τυπικά αλλά και ουσιαστικά- ακαδημαϊκού επιπέδου.

Στην Ελληνική βιβλιογραφία κυκλοφορεί άλλο ένα σχετικά βιβλίο με τίτλο «Υδροπονικές εγκαταστάσεις» Έκδοση 2006 που έχει γράψει ο υποφαινόμενος. Το βιβλίο όμως του κ. Δ. Σάββα με τίτλο «Καλλιέργειες Εκτός Εδάφους» Έκδοσης 2012, είναι εκτεταμένο και επιπλέον παρουσιάζει τις τεχνικές καλλιέργειες των διαφόρων φυτών που καλλιεργούνται υδροπονικά στο θερμοκήπιο.

Είναι ένα τεχνικό βιβλίο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί κάθε φορά που κάποιος θέλει να πληροφορηθεί ή να λύσει κάποια απορία σχετικά με τις καλλιέργειες εκτός εδάφους.

Συμπεραίνοντας, πιστεύω πως ο συγγραφέας, με το ζήλο και τη μεθοδικότητα που τον διακρίνουν, κατάφερε να δώσει μια διαλεχτή και πολύ χρήσιμη εργασία πάνω στην τόσο δυναμική, από τεχνική άποψη, μέθοδο γεωργικής παραγωγής, όπως είναι οι καλλιέργειες εκτός εδάφους. Η δουλειά αυτή, του φίλου και συναδέλφου, είμαι σίγουρος ότι θα αποτελέσει ένα χρήσιμο βοήθημα για τους φοιτητές του Πανεπιστημίου, αλλά και για κάθε γεωπόνο ενδιαφερόμενο για το θέμα αυτό.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΑΠΟ ΨΗΛΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΚΩΣΤΗΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:
MICHEL SIVIGNON

Εκδόσεις Μέλισσα
2012
σ.320

Γ. ΒΛΑΧΟΣ
ΤΜ. ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η έκδοση αυτή προστίθεται σε μια σειρά επιστημονικών εκδόσεων για το τοπίο που έχουν εκδοθεί τα τελευταία χρόνια, εμπλουτίζοντας τη μέχρι πρόσφατα ιδιαίτερα φτωχή σχετική ελληνική βιβλιογραφία, παρά την πρόσφατη βέβαια, επικύρωση από τη χώρα μας της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο.

Δύο είναι τα χαρακτηριστικά του βιβλίου που το κάνουν ξεχωριστό, πέραν της ιδιαίτερα άρτιας αισθητικά εμφάνισής του. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ότι εξετάζει το ζήτημα του τοπίου με τρεις διαφορετικούς τρόπους. Κατ'αρχάς οπτικά με φωτογραφικές λήψεις χαμηλού ορίζοντα («με το μάτι του πουλιού»), που δεν αποξενώνουν τον αναγνώστη. Η φωτογραφική πρόσληψη συμπληρώνεται από άλλο οπτικό υλικό (φωτογραφίες, διαγράμματα, γραβούρες) αλλά και τεκμηριωμένες αναλύσεις μετά από επίγεια παρατήρηση.

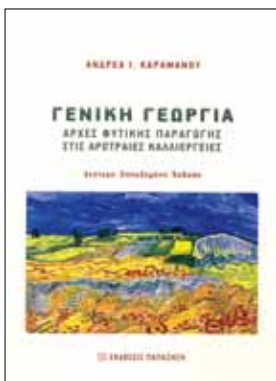
Σ' αυτές ακριβώς τις αναλύσεις, έγκειται και η δεύτερη ειδοποιός διαφορά του παρόντος τόμου. Τα 75 τοπία που παρουσιάζονται, φωτίζονται από διαφορετικές γωνίες-επιστημονικές πειθαρχίες. Συγγραφείς (70) από τον χώρο της Γεωγραφίας, της Γεωλογίας, της Οικολογίας, της Χωροταξίας και της Πολεοδομίας, της Τέχνης, της Ιστορίας και της Αρχαιολογίας, των Οικονομικών, της Κοινωνιολογίας αλλά και της Γεωπονίας, μέσα από τη δική τους ματιά και εμπειρία, προσφέρουν μια πραγματικά διεπιστημονική, αλλά και ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, προσέγγιση του τοπίου.

Ο στόχος του βιβλίου είναι, μέσα από την πολλαπλότητα των προσεγγίσεων και των εργαλείων που χρησιμοποιεί, να φωτίσει την υλική και κοινωνική πραγματικότητα. Χάρη όμως και στις εξαιρετικές φωτογραφίες και τα σκίτσα πετυχαίνει να προσφέρει και αισθητική απόλαυση.

ΒΙΒΛΙΟ παρουσίαση

ΓΕΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΑΡΧΕΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΤΙΣ ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Α. Ι. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ:
ΠΑΠΑΖΗΣΗ
2012, σ. 567

Στο βιβλίο εκτίθενται και αναλύονται οι αρχές της φυτικής παραγωγής αναφορικά με τις αροτράιες καλλιέργειες, καθώς και οι παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην ποιοτική και ποσοτική βελτίωσή της. Με δεδομένο ότι η φυτική παραγωγή είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης του γονοτύπου με το εναέριο και το εδαφικό περιβάλλον, η ύλη είναι δομημένη σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος εξετάζεται το εναέριο περιβάλλον, στο δεύτερο μέρος το εδαφικό περιβάλλον και στο τρίτο μέρος εξετάζεται και ερμηνεύεται η αύξηση και ο τρόπος διαμόρφωσης των αποδόσεων σε φυτείες αροτράιων καλλιεργειών, οι οποίες αποτελούν τις παραγωγικές μονάδες στην άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας. Στο τέλος κάθε κεφαλαίου παρατίθεται συνοπτική βιβλιογραφία των κυριότερων πηγών. Πέρα από το ειδικό ενδιαφέρον που το βιβλίο παρουσιάζει για φοιτητές της Γεωπονίας ο τρόπος προσέγγισης των θεμάτων και η παράθεση βιβλιογραφίας το καθιστούν χρήσιμο για άντληση πληροφοριών από κάθε ενδιαφερόμενο.

ΒΙΟΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ ΒΙΟΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΑΙΚ. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ
-ΣΕΡΕΛΗ
Ι. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΖΗΤΗ
2012, σ. 228

Το βιβλίο απευθύνεται σε προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές θετικών, βιολογικών και γεωτεχνικών επιστημών, καθώς και σε κάθε ενδιαφερόμενο για θέματα Βιομετεωρολογίας και Βιοκλιματολογίας.

Περιγράφονται οι παράγοντες που επιδρούν και επηρεάζουν τη διαμόρφωση των βιομετεωρολογικών συνθηκών, όπως είναι ορισμένες παράμετροι του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος, γεωγραφικοί παράγοντες και η γεωμετρία του χώρου στο δομημένο περιβάλλον. Εξετάζονται οι επιπτώσεις του θερμικού περιβάλλοντος (καταπόνηση) στη δραστηριότητα, παραγωγικότητα και υγιεινή των ζωικών οργανισμών και αναλύονται αντιπροσωπευτικοί βιοκλιματικοί-βιομετεωρολογικοί δείκτες με επιλεκτικές εφαρμογές στη θερμική αίσθηση του ανθρώπου. Περιγράφεται η βιοκλιματική συμπεριφορά των κτηρίων και δίνεται ιδιαίτερο βάρος στις συνθήκες που διαμορφώνονται στους ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους (πλάτειες, πάρκα, άλση). Από την ανάλυση αυτή αναδύονται τα προβλήματα σχεδιασμού των χώρων αυτών, που οδηγούν στην υποβάθμιση της βιοκλιματικής τους συμπεριφοράς και κατά συνέπεια της αρνητικής τους επίδρασης στο αστικό περιβάλλον. Παράλληλα με την ανάδειξη των προβλημάτων αυτών προκύπτουν και οι ενδεδειγμένες προτάσεις βελτίωσης των συνθηκών περιβάλλοντος των ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΝΤΟΜΟΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Κ. ΜΠΟΥΧΕΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΑΓΡΟΤΥΠΟΣ
2012, σ. 528

Δημοσιεύθηκε το πρώτο στην Ελλάδα «Ερμηνευτικό Λεξικό Εντομολογικών Όρων», με συγγραφέα τον Ομότιμο Καθηγητή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών Κωνσταντίνο Θ. Μπουχέλο, προϊόν πολυετούς προσωπικής προσπάθειας.

Ερμηνεύεται στην ελληνική, η πλειονότητα των όρων της αγγλικής και της λατινικής, των σχετικών με τα έντομα και οι βασικοί από τα ακάρεα, τους οποίους συναντά κανείς σε σχετικά ξενόγλωσσα κείμενα. Περιλαμβάνονται όροι της μορφολογίας, ανατομίας, βιολογίας, φυσιολογίας, κυτταρολογίας, εμβρυολογίας, γενετικής, και οικολογίας των ανωτέρω οργανισμών, καθώς και κοινές ονομασίες αρκετών ειδών τους, όπως αναφέρονται στην αγγλική κυρίως βιβλιογραφία. Όσον αφορά στη συστηματική, αναφέρονται τα taxa αλλά μέχρι και τις Οικογένειες.

Ευελπιστεί να λύσει απορίες φοιτητών, υποψηφίων μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος αλλιά και γεωπόνων εντομολόγων για το πώς θα μπορούσε να αποδοθεί (κατά τον συγγραφέα) στην ελληνική γλώσσα, η ορολογία την οποία συναντούν σε ξένα συγγράμματα ή να εξηγήσουν τη θέση και τη χρησιμότητα οργάνων και εξαρτημάτων του σώματος εντόμων και ακάρεων αλλιά και την ορολογία την σχετική με τις επιμέρους επιστήμες, που εμπλέκονται στην προέλευση, αναπαραγωγή, ανάπτυξη, βιοοικολογία, αντιμετώπιση κ.ά. των αρθροπόδων αυτών.

Δωρεάν προσβάσιμο στο [agrotypos.gr](http://www.agrotypos.gr)
<http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=73058>

ΝΕΑ του Πανεπιστημίου

* **ΑΠΟ 27-29.3.2012 ΔΙΟΡΓΑΝΩΘΗΚΕ** με επιτυχία στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων του ΓΠΑ η 2η ετήσια συνάντηση του Ευρωπαϊκού προγράμματος του FP7 «Legume-supported cropping systems for Europe» (LEGUME FUTURES), στο οποίο από πλευράς ΓΠΑ συμμετέχουν τα Εργαστήρια Κηπευτικών Καλλιεργειών και Γεωργίας. Στη συνάντηση συμμετείχαν 45 ερευνητές από 19 ερευνητικές ομάδες προερχόμενες από 12 ευρωπαϊκές χώρες.

* **ΣΤΙΣ 21.05.2012 ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ** ο εορτασμός για τα 25 χρόνια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus με τη συμμετοχή του Πρύτανη Καθ. κ. Κ. Φεγγερού, του Αντιπρύτανη και Ιδρυματικού Υπευθύνου Erasmus, Καθ. κ. Επαμ. Παπλωματά, των Στελεχών του Γραφείου Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων κ.κ. Αγγελικής Ματσούκη και Θάνειας Αναστοπούλου και πλήθος καθηγητών και φοιτητών που παρακολούθησαν την εκδήλωση, η οποία φιλοξενήθηκε στο Συνεδριακό Κέντρο του Γ.Π.Α. Ο εορτασμός για την «ασημεία» επέτειο του Προγράμματος παραδίδει την σκυτάλη στο νέο σχεδιαζόμενο Πρόγραμμα «Erasmus for All» (2014-2020), καθώς η σημαντική επιρροή που έχει το Πρόγραμμα σε προσωπικό, θεσμικό και συστημικό επίπεδο, το έχουν καταστήσει να θεωρείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποκλειστικά ως Ευρωπαϊκή επιτυχία με διεθνή ακτινοβολία και αποδοχή. Οι ομιλίες και βίντεο από την εκδήλωση είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο <http://www.european.aua.gr/eortasmos.htm>

* **Η ΜΟΝΑΔΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ** (ΜΟ.ΔΙ.Π.) του Γ.Π.Α. πραγματοποίησε ημερίδα με θέμα: «Ποιότητα στην Ανώτατη Εκπαίδευση» στο Συνεδριακό Κέντρο του Γ.Π.Α. την Τρίτη 19 Ιουνίου 2012. Στην ημερίδα παρουσιάστηκαν η αξιολόγηση των ακαδημαϊκών μονάδων του Γ.Π.Α και η αξιολόγηση του Ιδρύματος, η εξέλιξη του πληροφοριακού συστήματος του Γ.Π.Α καθώς και εμπειρίες από την πορεία αξιολόγησης άλλων ελληνικών Α.Ε.Ι..

* **ΣΤΙΣ 21.6.2012 ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ** από τη Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας (ΜΟΚΕ) του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών τελετή παρουσίασης και βράβευσης των επιχειρηματικών σχεδίων για το 2011-2012. Η ομάδα FEMIA του Τμήματος Γεωπονικής Βιοτεχνολογίας βραβεύτηκε ως η καλύτερη από τις τέσσερις ομάδες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Το συγκεκριμένο επιχειρηματικό σχέδιο αφορά μια εταιρεία παραγωγής φυτικών προϊόντων, που θα δραστηριοποιείται στον χώρο των φυτι-

κών καλλυντικών και στο νεοσύστατο χώρο των cosmeceuticals και εκπονήθηκε με την υποστήριξη του Εργαστηρίου Φυσιολογίας και Μορφολογίας Φυτών του τμήματος Γεωπονικής Βιοτεχνολογίας. Βασικό συστατικό του συνόλου των προϊόντων της FEMIA αποτελεί το εκχύλισμα των ριζών του φυτού *Puerariamirifica*. Πρόκειται για ένα φυτό εξαιρετικά πλούσιο σε φυτοοιστρογόνα, ουσίες με αποδεδειγμένη ευεργετική δράση σε πολλά ορμονικά προβλήματα. Τα φυτοοιστρογόνα, ομοιάζουν με τα ανθρώπινα οιστρογόνα, και βοηθούν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που οφείλονται ορμονικές διαταραχές στον γυναικείο οργανισμό. Το επιχειρηματικό σχέδιο εκπονήθηκε από τις προπτυχιακές φοιτήτριες κκ. Ελένη Βικελή, Λαμπρινή Διαμάντη, Έβελιν Ζαφείρη, Ελένη Σκουρολιάκου και Μάρα Χάνδρα, καθώς και την μεταπτυχιακή φοιτήτρια κα Ελευθερία Τράμπαρη. Συντονιστής της ομάδας ήταν ο υποψήφιος διδάκτορας κ. Πέτρος Μπιλούχος. MSc, MBA, ενώ επιστημονικός υπεύθυνος ήταν ο Καθηγητής του Τμήματος Γεωπονικής Βιοτεχνολογίας κ. Σπύρος Κίντζος.

* **ΣΤΙΣ 4-5.10.2012 ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ** από το Τμήμα Γεωπονικής Βιοτεχνολογίας του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών το 2ο Συνέδριο Γεωπονικής Βιοτεχνολογίας. Το Συνέδριο έλαβε χώρα στο Συνεδριακό Κέντρο του Γ.Π.Α. και οι εισηγήσεις κατανεμήθηκαν σε πέντε θεματικές ενότητες που αφορούσαν τα πεδία: Γενετικής και Εξελικτικής Βιολογίας, Μοριακής Βιολογίας, Βιοχημείας και Μικροβιολογίας, Φυσιολογίας Φυτών και Φυτοπαθολογίας, Ενζυμικής Τεχνολογίας και Βιοαισθητήρων και Φυσιολογίας Φυτών. Το συνέδριο παρακολούθησαν επιστήμονες του χώρου της Βιοτεχνολογίας και πολλοί φοιτητές του Γ.Π.Α.

...μέσα από αυτή την εικονογράφηση, αναδεικνύεται με τρόπο διδακτικό η σημαντικότητα της γεωργίας (και κατά συνέπεια του Γεωπονικού Πανεπιστημίου) που δρα σαν καταλυτικός παράγοντας δημιουργίας και διαμόρφωσης της ίδιας της έννοιας της κοινότητας...

Φίκος, ζωγράφος

Γιατί «ΤΡΙΠΤΟΛΕΜΟΣ»

Κατά μία εκδοχή ο Τριπτόλεμος ήταν ο γιος της Γαίας και του Ωκεανού ενώ κατά μία άλλη βασιλιάς της Εφέουσας, γιος του Κελεού και της Μετάνειρας. Θέλοντας να τον ανταμείψει για τη φιλοξενία που της προσέφερε στο παλάτι του, η θεά Δήμητρα τον μύσπε στην καλλιέργεια των δημητριακών, την οποία ο Τριπτόλεμος διέδωσε σε πολλές χώρες όπως και τη λατρεία της Θεάς. Μετά τον θάνατό του γίνεται δικαστής των νεκρών στον Κάτω Κόσμο, όπου εμφανίζεται δίπλα στον Αιακό, τον Μίνωα και τον Ραδάμανθυ. Στη λαϊκή συνείδηση

ο Τριπτόλεμος υπήρξε το αγαθοποιό πνεύμα της καλλιέργειας της γης. Θα πρέπει να θεωρηθεί ως ο πρώτος «γεωπόνος», αφού πρώτος αυτός διέδωσε την καλλιέργεια της γης και την επεξεργασία των προϊόντων της. Αξίζει, τέλος, να αναφέρουμε ότι ο «Τριπτόλεμος» ήταν το πρώτο επιστημονικό γεωπονικό περιοδικό που εξέδωσε ο γεωπόνος Γρηγόριος Παλαιολόγος (1793-1844) στο Ναύπλιο το 1835, όταν προσκλήθηκε από τον Ιωάννη Καποδίστρια να αναλάβει τη διεύθυνση του Πρώτου Αγροκλήσιου της Τίρυνθας.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Οι συνεργάτες του περιοδικού θα πρέπει να παραδίδουν στην Συντακτική Επιτροπή τις προς κρίση και δημοσίευση εργασίες τους τόσο σε ψηφιακή μορφή (έγγραφο του MS-WORD σε δισκέττα ή CD-ROM), όσο και σε αναλογική εκτύπωση σε χαρτί A4.

Αν το κείμενο συνοδεύεται από κάποιες εικόνες σε ψηφιακή μορφή αυτές θα πρέπει να είναι ενσωματωμένες στο κείμενο αλλά ταυτόχρονα να

παραδίδονται ως ξεχωριστά αρχεία σε μορφή Tiff, τα οποία θα έχουν προκύψει από σάρωση σε κατάλληλη ανάλυση ανάλογα με το επιθυμητό μέγεθος εκτύπωσης. Οι εικόνες σε τόνους του γκρι πρέπει να σαρωθούν με ανάλυση 300 dpi και οι έγχρωμες με ανάλυση 800 dpi.

Τέλος, εξαιτίας της νέας μορφής και του επανασχεδιασμού του περιοδικού, τα κείμενα θα πρέπει να κυμαίνονται από 500-1500 λέξεις.

